

**KATEDRA GEOGRAFII POLITYCZNEJ I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO**

MAREK SOBCZYŃSKI

ATLAS PRZEMIAN POLITYCZNYCH XX WIEKU

Zeszyt 2. EUROPA WSCHODNIA

ŁÓDŹ 2000

Układ atlasu

© Marek Sobczyński

Opracowanie kartograficzne

© Marek Sobczyński, Anna Wosiak

1. EUROPA

1.2. EUROPA WSCHODNIA

Europa Wschodnia obejmuje w zasadzie obszary położone na wschód od Polski a sięgające aż po Ural na wschodzie, Ocean Lodowaty (Morza Barentsa i Karskie) na północy oraz Kaukaz i Morze Czarne na południu. Na tak zakreślonym terytorium przez cały wiek XX dominowało tylko jedno mocarstwo Imperium Rosyjskie a później radzieckie. Nie sposób jednak rozpatrywać zagadnień zmian przestrzennych w tym imperium w oparciu o sztuczny (geograficzny) rozdział na Europę i Azję, gdyż przemiany polityczne w żadnym stopniu nie respektowały granic fizyczno-geograficznych (też zresztą dość kontrowersyjnych). Dlatego w części atlasu zatytułowanej "Europa Wschodnia" zawarto jedynie szczegółowe przemiany dotyczące Litwy, Białorusi, Ukrainy i Mołdowy, w odniesieniu do Rosji ograniczając się tylko do obwodu kaliningradzkiego. Przemiany w samej Rosji (i ZSRR) podano tylko w takim zakresie w jakim decydowały one o przemianach w innych republikach. Cała reszta Rosji (ZSRR) będzie wyodrębniona w samoistną część atlasu, odbiegającą od przyjętego podziału geograficzno-terytorialnego, gdyż obejmie całość przemian w tym imperium zarówno w jego części europejskiej jak i azjatyckiej. Natomiast szczegółowe opisy przemian dla państw zakaukaskich, środkowo-azjatyckich czy bałtyckich znajdą się także w częściach atlasu dotyczących Zakaukazia, Azji Środkowej czy Europy Północnej (cz. 1).

Zakreślony powyżej obszar Europy Wschodniej objęty w XX wieku liczne przemiany polityczno-terytorialne i ustrojowe. Można wydzielić okresy wielkiej intensywności przemian i okresy słabnącej ich dynamiki a nawet braku jakichkolwiek zmian w dłuższych przedziałach czasu (1964-1989). Okresy stagnacji zmian politycznych i przestrzennych w Europie Wschodniej (1901-1914, 1922-1939, 1945-1989) pokrywają się z okresami świetności i potęgi imperium rosyjskiego (radzieckiego). Natomiast wzrost dynamiki przemian (1914-1922, 1939-1945, 1989-1993) wiąże się immanentnie z okresami kryzysów lub rozpadu tego imperium. Dwa spośród tych okresów kryzysowych korespondują z oboma wielkimi wojnami, które przetoczyły się przez Świat w XX wieku nie oszczędzając także Europy Wschodniej. Trzeci - ostatni kryzys, miał poza nielicznymi wyjątkami charakter pokojowych przemian polityczno-terytorialnych oraz ustrojowych, które doprowadziły do rozdrobnienia i całkowitego rozpadu imperium.

Geograficzna bliskość Polski w stosunku do obszaru Europy Wschodniej i jej aktywny udział w części przemian tego regionu zmusza do bardziej szczegółowego potraktowania tych wydarzeń (także o charakterze militarno-przestrzennym i politycznym), które należą również do naszej historii.

Marek Sobczyński

Sytuacja terytorialno-polityczna Europy Wschodniej dnia 31. 12. 1900 r.

OFICJALNA NAZWA PAŃSTWA (Terytorium)	Powierzchnia w tys. km ²	Siedziba władz (stolica)	Uwagi
CESARSTWO AUSTRO-WĘGIERSKIE			
BUKOWINA	10,4	<i>Czerniowce</i>	kraj koronny monarchii austro-węgierskiej
KRÓLESTWO GALICJI I LODOMERII			Niewyodrębnione obszary zachodniej Ukrainy
KRÓLESTWO WĘGIER			Niewyodrębniony obszar Rusi Podkarpackiej
CESARSTWO NIEMIECKIE			
KRÓLESTWO PRUS			Niewyodrębnione terytoria litewskiego obwodu kłajpedzkiego i rosyjskiego obwodu kaliningradzkiego w ramach pruskiej prowincji Prusy Wschodnie
CESARSTWO ROSYJSKIE			
			Niewyodrębnione terytoria: Litwy, Białorusi, Ukrainy, Mołdowy i Naddniestrza oraz częściowo Kraju Przywiślańskiego (dawne Królestwo Polskie)

Przemiany w okresie 1901 - 1922:

17. 08. **1914** Wojska rosyjskie wkraczają do niemieckich Prus Wschodnich osiągając linię Gąbin (Gummbinnen - niem., Gusiew - ros.) - Gołdap (Goldap - niem.), a do 26.08. linię Labiawa (Labiaw - niem.) - Orzysz (Arys - niem.), lecz do 15.09. zostają wyparte na linię Pisz (Johannisburg - niem.) - Gąbin - Jurbarkas - Kłajpeda (Memel - niem.).
18. 08. 1914 Wojska rosyjskie wkraczają do Austro-Węgier zajmując wschodnią część Galicji ze Lwowem, osiągając do 2.09. linię rzek: Dunajec - Biała - Ropa i dalej ku południowemu wschodowi linię Bardejów - Użhorod - Czerniowce.
2. 05. 1914 Wojska niemieckie i austro-węgierskie przerwały front pod Gorlicami zajmując część Galicji Wschodniej (Przemyśl, Lwów). Na Łotwie wojska niemieckie zajmują Lipawę.
- 1914 Układ Rosji z Rumunią o życzliwej neutralności, uznający prawa rumuńskie do aneksji części terytorium Austro-Węgier zasiedlonych przez ludność rumuńską w tym podziału terytorium Bukowiny.
15. 08. **1915** Okupacja części zachodniej Białorusi i zachodniej Ukrainy (Galicji Wschodniej) przez wojska niemieckie, które do 12. 1915 osiągają linię Baranowicze - Pińsk - Dubno - Tarnopol - rzeka Styrpa - granica rumuńska.
4. 11. 1915 Na okupowanych obszarach Kurlandii, Litwy Kowieńskiej, Suwalszczyzny, Wileńszczyzny oraz w okręgach grodzieńskim i białostockim Niemcy tworzą zarząd wojskowy NACZELNE DOWÓDZTWO WSCHODU (OBERBEFEHLSHABER OSTEN w skrócie zwany OBEROST), pow. ok. 140 tys. km².
18. 03. **1916** Ofensywa wojsk rosyjskich w rejonie Dyneburga - jez. Narocz.
4. 06. 1916 Wojska rosyjskie przesuwają front na Białorusi i Wołyniu ok. 70 km ku zachodowi (zajmując Łuck, przedpola Baranowicz) oraz ok. 130 km w Galicji Wschodniej i na Bukowinie (zajmując Brody, Stanisławów i Czerniowce). Do 07. 1916 powiększają obszar okupowany do 25 tys. km².
27. 06. 1916 Rumunia przystępuje do wojny co wydłuża dla Rosji linię frontu o obszary Mołdawii rumuńskiej. Do 12. 1916 front stabilizuje się na linii Dolny Dunaj - Braiła - Fokszany - Ocna - Durna-Watra.
12. 03. **1917** Władzę w Rosji przejmuje Rząd Tymczasowy, obalenie caratu (16.03.) przy pozostawieniu ustroju monarchicznego.
15. 03. 1917 Niemcy połączyły dwa okręgi okupowanej Litwy - wileński i kowieński w ramach ZARZĄDU WOJSKOWEGO LITWY (MILITÄRVERWÄLTUNG LITAUEN) w OKRĘG PÓLNOC (BEZIRK NORD), pow. 63,2 tys.km², stol. *Wilno*.
23. 06. 1917 Proklamacja autonomii UKRAINY w ramach planowanego sfederowanego państwa rosyjskiego, stol. *Kijów*.

1. 07. 1917 Wojska Republiki Rosyjskiej przesuwają front w Galicji Wschodniej o 30 km ku zachodowi, w kierunku Lwowa, aby do 19.07. wycofać się na linię Łuck - Tarnopol - Zbrucz - Seret - Chocim - Ocna - Fokszany, tracąc Bukowinę i Galicję Wschodnią na rzecz wojsk niemiecko - austro-węgierskich.
13. 07. 1917 Rosja przyznaje Ukrainie ograniczoną autonomię bez określenia jej terytorium.
17. 08. 1917 Rosja określa obszar autonomicznej Ukrainy jako gubernie: kijowska, podolska, połtawska oraz część wołyńskiej oraz czenihowskiej i ogranicza zakres autonomii.
14. 09. 1917 W Rosji ostatecznie zniesiono ustrój monarchiczny - **REPUBLIKA ROSJI**. Ogłoszenie UKRAINY autonomiczną częścią Republiki Rosyjskiej.
3. 11. 1917 W Kiszyniowie kongres żołnierzy besarabskich proklamował polityczną i kulturalną autonomię Besarabii w ramach przyszłego federacyjnego państwa rosyjskiego. Utworzono Radę Krajową (Statul Țarii).
7. 11. 1917 W Republice Rosyjskiej na drodze bolszewickiego przewrotu ustanowiono władzę radziecką.
10. 11. 1917 Proklamacja Rosji republiką socjalistyczną – Rosyjska Republika Radziecka.
13. 11. 1917 Na większości terytorium Ukrainy utrzymuje się władza autonomiczna. Władzę radziecką proklamowano tylko w obwodzie donieckim (Ługańsk, Makiejewka, Gorłowka, Szczerbinowka, Lisiczańsk, Kramatorsk).
20. 11. 1917 Proklamowanie UKRAIŃSKIEJ REPUBLIKI LUDOWEJ w federacyjnym związku z demokratyczną Republiką Rosyjską. Rozszerzenie terytorium Ukrainy o gubernie: chersońską, charkowską, jekaterynosławską i północną część taurydzkiej (bez Krymu), pow. 560,5 tys.km², stol. *Kijów*.
25. 11. 1917 W części Charkowa ustanowiono władzę radziecką.
28. 11. 1917 Proklamacja przez krymsko-tatarski Kurułtaj niepodległości **DEMOKRATYCZNEJ REPUBLIKI KRYMU**.
5. 12. 1917 Ustanowienie władzy radzieckiej w Kiszyniowie i kilku innych miastach Besarabii (Mołdawii) - Benderach (9.11.), Tyraspolu i Ungenach w ramach Rosyjskiej Rep. Radz..
11. 12. 1917 Proklamacja wznowienia niepodległości **PAŃSTWA LITEWSKIEGO**, nie uznana przez okupacyjne władze niemieckie, stol. *Wilno*.
20. 12. 1917 Wojska Rosyjskiej Republiki Radzieckiej wkraczają na terytorium Ukraińskiej Republiki Ludowej, zajmując Charków (26. 12.).

23. 12. 1917 Proklamowanie na obszarze Besarabii **DEMOKRATYCZNEJ REPUBLIKI MOŁDAWII** (zwanej też **MOŁDAWSKĄ REPUBLIKĄ LUDOWĄ**), pow. 44 tys. km², stol. *Kiszyniów* (mołd. – *Chisinau*). Władze republiki wystąpiły do państw Ententy z prośbą o uznanie faktu jej oderwania się od Rosji.
27. 12. 1917 Na okupowanym przez Rosję Radziecką obszarze wschodniej Ukrainy proklamowano **UKRAIŃSKĄ SOCJALISTYCZNĄ REPUBLIKĘ RADZIECKĄ** (w skrócie **USRR**) jako autonomiczną część federacyjnej Rosyjskiej Republiki Radzieckiej, pow. stol. *Charków*.
9. 01. **1918** Wojska Rosyjskiej Rep. Radzieckiej zajmują dalsze miasta Ukraińskiej Republiki Ludowej - Jekaterynosław, Połtawę oraz 20.01 - Odessę i 26.01. - Konotop.
13. 01. 1918 Wojska bolszewickie opanowują część Kiszyniowa, stolicy Mołdawskiej Rep. Ludowej.
14. 01. 1918 W Kiszyniowie proklamowano **MOŁDAWSKĄ REPUBLIKĘ RADZIECKĄ** w składzie Rosyjskiej Federacyjnej Rep. Radzieckiej, stol. *Kiszyniów*. Władza bolszewicka utrzymała się do 02. 1918.
18. 01. 1918 Do Mołdawii wkraczają wojska Ukraińskiej Rep. Ludowej, a 19.01. także wojska Rumunii likwidując tam stopniowo władzę radziecką.
22. 01. 1918 **UKRAIŃSKA REPUBLIKA LUDOWA** (w skrócie **URL**) proklamuje całkowitą niepodległość od Rosji nie odrzucając jednak w przyszłości jakiegś formy federacji, stol. *Kijów*.
22. 01. 1918 W Sewastopolu (Krym) proklamowano władzę radziecką na prawach gubernii, w składzie Rosyjskiej Republiki Radz., likwidując (19.02.) niepodległość Demokratycznej Rep. Krymu.
25. 01. 1918 Rosja Radziecka oficjalnie przyjęła nazwę – **ROSYJSKA SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RADZIECKA**.
25. 01. 1918 Proklamowanie władzy radzieckiej w części Kijowa. Wojska Rosyjskiej Rep. Radzieckiej zajmują dalsze obszary Ukraińskiej Rep. Lud. - Bachmacz (27. 01.) i Kijów (8. 02.).
27. 01. 1918 Proklamowanie **DONIECKO-KRZYWOROSKIEJ (FEDERACYJNEJ) REPUBLIKI RADZIECKIEJ** w składzie Rosyjskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, na obszarze wschodnioukraińskich guberni: jekaterynosławskiej, charkowskiej, części chersońskiej oraz na części rosyjskich obwodów rostowskiego i kamieńskiego, stol. *Charków*.
30. 01. 1918 Stolica Ukraińskiej SRR przeniesiona do *Kijowa*.
01. 1918 Na obszarze Besarabii działają (do 02. 1918) organy władzy, będące w fazie organizacji, **MOŁDAWSKIEJ REPUBLIKI RADZIECKIEJ** pozostającej w składzie Rosyjskiej Socjalistycznej Rep. Radz. (do 02.1918).

1. 02. 1918 Na okupowanych przez Niemcy obszarach Litwy połączono Zarządy Wojskowe Litwy - Okręg Północ i Okręg Południe (stol. *Grodno*) w jedną całość **ZARZĄD WOJSKOWY LITWY (MILITÄR-VERWÄLTUNG LITAUEN)**.
6. 02. 1918 W warunkach okupacji przez wojska Rumunii w Kiszyniowie Rada Krajowa proklamuje suwerenność **DEMOKRATYCZNEJ REPUBLIKI MOŁDAWII**.
8. 02. 1919 Stolica Ukraińskiej SRR przeniesiona do *Kijowa*. Władze URL przenoszą się tymczasowo do *Żytomierza*.
9. 02. 1918 Mocą układu brzeskiego Ukraińska Republika Ludowa przyłącza z Przywiślańskiego Kraju (Królestwo Polskie) gubernię chełmską oraz Podlasie po linię Tarnogród - Biłgoraj - Szczepietyn - Krasnystaw - Puchaczów - Radzyń Podl. - Międzyrzecz Podl. - Sarnaki - Mielnik - Kamieniec Litewski - Prużana - Jez. Wyganowskie. Ukraińska Rep. Lud. - pow. 620,9 tys.km². Wobec ataku rosyjskich wojsk bolszewickich na Żytomierz, władze URL przenoszą się do *Sarn*.
9. 02. 1918 Rada Krajowa Demokratycznej Rep. Mołdawii ogłasza wolę przyłączenia jej do Rumunii.
16. 02. 1918 Ponowna proklamacja niepodległości demokratycznego **PAŃSTWA LITEWSKIEGO** na obszarze guberni wileńskiej, kowieńskiej i suwalskiej, pow. ok. 133 tys. km², stol. *Wilno*.
16. 02. 1918 URL prosi o pomoc Niemiec i Austro-Węgieł przeciw agresji wojsk bolszewickiej Rosji.
17. 02. 1918 URL zgadza się przekazać sprawę granicy z Austro-Węgrami na odcinku galicyjskim specjalnej komisji arbitrażowej.
18. 02. 1918 Wojska niemieckie rozpoczęły ofensywę przeciw wojskom Rosji Radz. na froncie wschodnim od Estonii po Ukrainę, gdzie prowadzono ją na linii Łuck – Dubno, do 20.02. osiągając linię kolejową Równe-Sarny-Łuniniec, atakując przez Berdyczów i Koziatyń w kierunku Kijowa. Wojska Niemiec wyparły też wojska czeskie z Żytomierza a z Łunińca atakowały w kierunku Homla.
18. 02. 1918 Mołdawska Rep. Ludowa na obszarze pozostającym pod wojskową administracją rumuńską proklamuje niepodległość jako **REPUBLIKA MOŁDAWII**, stol. *Chisinau*.
19. 02. 1918 Wojska Austro-Węgieł podejmują ofensywę wspierając prowadzoną na całym froncie ofensywę niemiecką. Wojska obu państw zajmują dalsze obszary Rosji i osiągają do 3.03. linię Narwa - Psków - Orsza - Mohylew - rzeka Dniepr - Czerkasy i dalej ku zachodowi pod Żmerynkę i Kamieniec Podolski. Niemcy na mocy układu brzeskiego okupują Ukraińską Republikę Ludową, od 27.02. okupują ją także Austro-Węgry.
19. 02. 1918 Likwidacja niepodległości Demokratycznej Republiki Krymu przez wojska bolszewickiej Rosji.

19. 02. 1918 Stolica Ukraińskiej Rep. Lud. przeniesiona tymczasowo do *Żytomierza*.
02. 1918 Proklamacja **REPUBLIKI HUCULSKIEJ**, stol. *Jasinia*
1. 03. 1918 Stolica Ukraińskiej Rep. Ludowej ponownie przeniesiona do *Kijowa*, pozostającego pod okupacją niemiecką.
3. 03. 1918 Mocą brzeskiego traktatu pokojowego ustalono granicę Rosji z Niemcami na obszarze od Bałtyku po Ukrainę. Pod okupacją niemiecką pozostaje Litwa i duża część Białorusi z Mińskiem oraz Ukrainy. Obszar okupacji niemieckiej powiększa się o 150 tys.km². Układ przewiduje rozwiązanie federacji radzieckich republik Rosji i Ukrainy (ratyfikowany tylko przez Rosję).
8. 03. 1918 Porozumienie Niemiec i Austro-Węgier o rozgraniczeniu stref kontrolowanych przez wojska obu sojuszników na Ukrainie, Białorusi i w Mołdawii. Granicą ustanowiono rzekę Boh od Olhopola o ujście.
9. 03. 1918 Mocą układu w Jassach pomiędzy Rumunią z jednej strony a Rosją Radziecką i Odeską Rep. Radz. z drugiej strony, Rumunia deklaruje wycofanie swych wojsk z Mołdawii (Besarabii) w ciągu dwóch miesięcy.
11. 03. 1918 Wojska Austro-Węgier wypierają sowieckie wojska Rosji z węzła kolejowego Rozdzielna, 60 km na północ od Odessy, atakując ten port od północy i zachodu.
12. 03. 1918 Wojska niemieckie atakujące z Tyraspola terytorium Ukrainy wyparły sowieckie wojska rosyjskie z przedmieścia Odessy – Mołdawianki.
13. 03. 1918 Wojska niemieckie zajmują centrum Odessy likwidując Odeską Rep. Radziecką. Do mołdawskiej części terytorium tej republiki wkraczają wojska Rumunii, do 15.03 likwidując tam władzę radziecką.
14. 03. 1918 Wojska Austro-Węgier wypierają ostatnie oddziały sowieckiej Rosji z Odessy. Konflikt niemiecko-austriacki o kontrolę nad portem odeskim.
18. 03. 1918 Proklamowanie na obszarze powiatów: odesskiego, tyraspolskiego i ananiewskiego **WOLNEJ REPUBLIKI (lub WOLNEGO MIASTA) ODESSA**.
22. 03. 1918 Proklamacja na Krymie **RADZIECKIEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI TAURYDY** obejmującej powiaty: symferopolski, teodozyjski, jałtański, eupatoryjski i perekopski (istniała do 04. 1918).
22. 03. 1918 Okręg Doński (Okręg Wojska Dońskiego) proklamuje przyłączenie się do Ukraińskiej Rep. Ludowej.
24. 03. 1918 Proklamowanie niepodległości **LUDOWEJ REPUBLIKI BIAŁORUSI** w granicach etnicznych, na wschodzie po rzekę Smoch, na północy po środkową Dźwinę, na zachodzie obejmującą gubernię grodzieńską z Białymstokiem i Brześciem i na południu do granic guberni grodzieńskiej i mińskiej, stol. *Mińsk*.

04. 1918 Niemcy i Austro-Węgry okupują całe terytoria Ukrainy, Krymu, Białorusi, Litwy i pozostałych republik bałtyckich do linii Rostów - Millerowo - Równienki - Białogród - Rylsk - Klińce - na północ od Homla i dalej do Narwy. Stolicę Ukraińskiej Rep. Radzieckiej przeniesiono do okupowanego przez wojska niemieckie *Taganrog*.
9. 04. 1918 Demokratyczna Republika Mołdawii przyłączyła się do Rumunii.
29. 04. 1918 Pozostająca pod okupacją niemiecko - austro-węgierską Ukraińska Republika Ludowa przekształcona w hetmanat - **PAŃSTWO UKRAIŃSKIE**.
04. 1918 Poszerzenie autonomii UKRAIŃSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI RADZIECKIEJ w ramach **ROSYJSKIEJ FEDERACYJNEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI RADZIECKIEJ** (w skrócie **RFSRR**), stol. *Taganrog*.
5. 05. 1918 W Odessie władze bolszewickiej Rosji tworzą Tymczasowy Robotniczo-Chłopski Rząd Besarabii i formują Besarabską Armię Czerwoną, która wyrusza do Mołdawii.
14. 05. 1918 Utworzenie na obszarze RFSRR pomiędzy Klińcami a Rówienkami strefy zdemilitaryzowanej - **TERYTORIUM NEUTRALNEGO**, pasa szerokości 20-30 km wzdłuż linii demarkacyjnej z okupowaną przez Niemcy Ukrainą.
06. 1918 Na okupowanym przez Niemcy Krymie proklamowano niepodległość tatarskiego **CHANATU KRYMSKIEGO**.
11. 06. 1918 Okupowane przez Niemcy Państwo Litewskie proklamowano, bez zgody okupantów, monarchią konstytucyjną.
07. 1918 Znaczne ograniczenie autonomii Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej w ramach RFSRR.
07. 1918 Rumunia okupuje Besarabię. Własne organizacje quasi-państwowe na Ukrainie tworzą lokalni atamani Hryhoriew (okolice Chersonia), Zełenyj (okolice Trypola) i Machno (południowa Ukraina) oraz rosyjski gen. Denikin.
07. 1918 Mocą niemieckiego arbitrażu pomiędzy niepodległym Obwodem Wszechwielkiego Wojska Dońskiego a Państwem Ukraińskim przywrócono dawną granicę pomiędzy nimi na rzece Juzowce (Kalmius).
31. 07. 1918 Zgodnie z ustaleniami pokoju brzeskiego **UKRAIŃSKA SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RADZIECKA** (w skrócie **USRR**) proklamuje formalnie niepodległość od Rosyjskiej FSRR, ogłaszając jednak faktyczne utrzymanie więzi federacyjnych.
09. 1918 Na Ukrainie rozwiązał się, zbiegły z Mołdawii, bolszewicki Tymczasowy Rząd Robotniczo-Chłopski Besarabii.
11. 09. 1918 Ruś Podkarpacka otrzymuje autonomię w ramach Królestwa Węgierskiego jako **KRAJ RUSKI**, stol. *Użhorod* (węg. – *Ungvár*).???

18. 10. 1918 Proklamowanie w więzi z Austro-Węgrami ZACHODNIO-UKRAIŃSKIEJ REPUBLIKI LUDOWEJ (w skrócie ZURL), stol. *Lwów*.
10. 1918 Wkraczające do Chanatu Krymskiego wojska rosyjskie likwidują jego niepodległość.
1. 11. 1918 Wojska Zachodnio-Ukraińskiej Rep. Ludowej (ZURL) opanowują wschodnie dzielnice Lwowa, wypierając wojska austro-węgierskie. Walkę podejmują polskie oddziały samoobrony. Do 5.11. ustala się linia frontu dzieląca Lwów na część polską i ukraińską. Wojska zachodnio-ukraińskie zajmują Przemyśl (4.11), Sambor (5.11), Borysław (9.11), Sanok i Zagórz.
3. 11. 1918 Ukraińska Ludowa Viche (Rada) Bukowiny proklamuje przyłączenie północnej części kraju do Zachodnio-Ukraińskiej Rep. Lud.
6. 11. 1918 Ukraińska Ludowa Viche przekształca się w rząd PÓŁNOCNEJ BUKOWINY przejmując władzę z rąk przedstawiciela administracji austro-węgierskiej. W Południowej Bukowinie władzę obejmuje rumuńska Rada Bukowiny.
7. 11. 1918 Porozumienie pomiędzy obiema radami Bukowiny o podziale kraju na część północną – ukraińską i południową – rumuńską.
9. 11. 1918 Ruś Podkarpacka otrzymuje autonomię w ramach królestwa węgierskiego jako KRAJ RUSKI, stol. *Użhorod* (węg. - *Ungvár*)????
11. 11. 1918 Wojska rumuńskie zajmują Północną Bukowinę wraz z Czerniowcami likwidując autonomię kraju.
11. 11. 1918 Wojsko polskie odzyskuje Przemyśl, a do 20.11. korytarz do Lwowa, 22.11 zajmując całe miasto, które pozostało jednak w oblężeniu przez wojska ZURL do 05. 1919.
13. 11. 1918 Restytucja **UKRAIŃSKIEJ REPUBLIKI LUDOWEJ** (w skrócie **URL**), od 15.11. tymczasowa stol. - *Biała Cerkiew*.
14. 11. 1918 Hetmańskie PAŃSTWO UKRAIŃSKIE proklamuje federacyjny związek z Republiką Rosyjską, stol. *Kijów*.
22. 11. 1918 Po zajęciu Lwowa przez wojsko polskie, stolica Zachodnio-Ukraińskiej Republiki Ludowej przeniesiona do *Stanisławowa*. Wojska ZURL próbują zająć Ruś Podkarpacką.
23. 11. 1918 Południową Ukrainę wraz z Krymem okupują wojska francuskie i greckie a ukraińskie porty obsadzają floty francuska, brytyjska i amerykańska, zajmując także okupowany przez wojska rosyjskie - Sewastopol.
24. 11. 1918 Wojsko URL oblega stolicę Państwa Ukraińskiego - *Kijów* nadal okupowaną przez wojska niemieckie.
1. 12. 1918 Bukowina proklamuje przyłączenie się do **KRÓLESTWA RUMUNII**.
10. 12. 1918 Republika Mołdawii ogłasza przyłączenie się do Rumunii.

14. 12. 1918 Wojska Ukraińskiej Republiki Ludowej zajmują *Kijów*, przywracając tam stolicę. Likwidacja Państwa Ukraińskiego (16.12.). Okupacyjne wojska niemieckie i austro-węgierskie rozpoczynają ewakuację z Ukrainy (zakończoną do 01. 1919).
16. 12. 1918 Proklamowano **LITEWSKĄ REPUBLIKĘ RADZIECKĄ**, jej zasięg obejmował tylko część Wilna, niewielki odzew znalazł też w Kownie, Poniewieżu i Szawlach, stol. *Wilno*.
21. 12. 1918 Polska tworzy administrację Okręgu Północnej Litwy w celu aneksji tego obszaru.
24. 12. 1918 W ramach Rosyjskiej FSRR utworzono na obszarze guberni mińskiej, mohylewskiej, witebskiej, grodzieńskiej i smoleńskiej **OBWÓD ZACHODNI** o niewielkiej autonomii, pow. 277,7 tys. km², stol. *Smoleńsk*.
29. 12. 1918 Parlament Rumunii ratyfikuje akt inkorporacji Mołdawii.
31. 12. 1918 Okupacyjne wojska niemieckie wycofują się z Litwy.
12. 1918 Wojska ZURL wypierają wojsko polskie nad Bug (do 01. 1919).
1. 01. **1919** Proklamowanie **BIAŁORUSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI RADZIECKIEJ** (w skrócie **BSRR**), obejmującej rejony Grodno, Mińsk, Witebsk, Mohylew, częściowo Wilno i Smoleńsk, stol. *Smoleńsk*.
2. 01. 1919 Obalenie władzy Litewskiej Rep. Radzieckiej na obszarze Wilna, władzę w mieście przejmuje Komitet Polski. Stolicę Państwa Litewskiego przeniesiono do *Kowna*.
3. 01. 1919 Wojska RFSRR wkraczają na obszar Ukraińskiej Rep. Ludowej zajmując Charków.
3. 01. 1919 Proklamowanie unii Ukraińskiej Republiki Ludowej z Zachodnio-Ukraińską Republiką Ludową, która jako **OBWÓD ZACHODNI** zachowuje szeroką autonomię.
5. 01. 1919 Na Litwę wkraczają wojska RFSRR, okupując Wilno, Żmudź i część Suwalszczyzny.
5. 01. 1919 Okupacyjne wojska niemieckie opuszczają wschodnią Ukrainę z Charkowem, przekazując ją okupacyjnym wojskom RFSRR. Likwidacja strefy zdemilitaryzowanej na linii demarkacyjnej okupowanych przez Niemcy obszarów Ukrainy z RFSRR, w której bolszewicy sformowali wojska Radzieckiej Rep. Ukrainy i utworzyli rząd tej republiki.
6. 01. 1919 Pod okupacją wojsk RFSRR proklamowano niepodległość **UKRAIŃSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI RADZIECKIEJ** (w skrócie **USSR**), stol. *Charków*.
12. 01. 1919 Wojska czechosłowackie zajmują część komitatu użhorodzkiego.

24. 01. 1919 Proklamowanie w Chuszczie przyłączenia Rusi Podkarpackiej do Zachodnio-Ukraińskiej Republiki Ludowej (Obwodu Zachodniego Ukraińskiej Rep. Lud.), której wojska zajmują Mukaczewo i Sighet. Wojska rumuńskie wkrótce odzyskują Sighet.
31. 01. 1919 Okupujące południową Ukrainę wojska francusko-greckie zajmują Chersoń oraz (do 2.02) Mikołajów osiągając linię Tyraspol - Berezowka - Chersoń - Pierekop - Kercz. Na okupowanych obszarach stacjonują także wojska rosyjskie.
01. 1919 W okupowanym przez Rumunię rejonie chocimskim Północnej Besarabii proklamowano przyłączenie go do Ukraińskiej Republiki Ludowej.
02. 1919 Anarchistyczne quasi-państwo atamana Machny na południu Ukrainy osiąga największy zasięg od Morza Azowskiego po Jekaterynosław i Łozową, stol. *Hulajpole*.
5. 02. 1919 Wojska Rosyjskiej FSRR i Ukraińskiej SRR zajmują Kijów i wypierają z południowej Ukrainy wojska francusko-greckie, które do 29.04 opuszczają Sewastopol. Do Ukraińskiej SRR przyłączają się organizacje quasi-państwowe atamanów Machny i Hryhoriewa.
27. 02. 1919 Proklamowanie **RADZIECKIEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI LITWY I BIAŁORUSI** (nazywanej w skrócie **LITBEL**), pow. 207 tys. km² stol. *Wilno*. Do Rosyjskiej FSRR przyłączono od Białoruskiej SRR gubernie: mohylewską, witebską i smoleńską.
02. 1919 Wojsko polskie wypiera wojsko ZURL na linię Hrubieszów - Włodzimierz Wołyński - Stochód - Maniewicze, ustalając 25.02. linię demarkacyjną na wschód od Lwowa.
2. 03. 1919 Wojsko polskie zajmuje część terytorium Litbelu ze Słonimem i Pińskiem (5.03). Na okupowanym obszarze utworzono Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich.
4. 03. 1919 Mocą uchwał konferencji wersalskiej Ruś Zakarpacką przyłączono do Czechosłowacji.
21. 03. 1919 Proklamowanie **WĘGIERSKIEJ REPUBLIKI RADZIECKIEJ** obejmującej także Ruś Podkarpacką.
6. 04. 1919 Wojsko quasi-państwa Hryhoriewa zajmuje Odesę.
04. 1919 Na Krymie ponownie ustanowiono władzę radziecką proklamując **KRYMSKĄ REPUBLIKĘ RADZIECKĄ** w składzie Rosyjskiej FSRR, po 06.1919 przywrócono rosyjską władzę republikańską.
7. 04. 1919 Na obszarze Rusi Podkarpackiej w ramach Węgierskiej Rep. Radzieckiej utworzono okręg narodowościowy pod nazwą **PAŃSTWO RUSKIE**.
8. 04. 1919 Wojsko Państwa Litewskiego wypiera wojska RFSRR z Poniewieża i Wiłkomierza.

14. 04. 1919 W rejonie drohobyckim Zachodnio-Ukraińskiej Rep. Ludowej proklamowano władzę radziecką (do 15. 04).
16. 04. 1919 Wojska rumuńskie wkraczają na terytorium Węgierskiej Rep. Radzieckiej zajmując część Rusi Podkarpackiej.
19. 04. 1919 Wojska polskie zajmują dalsze obszary Litbelu, a do 21.04. jej stolicę *Wilno*.
22. 04. 1919 Stolica Litbelu przeniesiona do *Dyneburga* a po dalszej ofensywie wojsk polskich do *Mińska* i 8.05 do *Bobrujska*.
05. 1918 Ofensywa wojsk bolszewickiej Rosji na terytorium Mołdawii. Proklamowanie BESARABSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI RADZIECKIEJ w ramach RFSRR.
1. 05. 1919 Proklamowanie federacji Rosyjskiej FSRR z UKRAIŃSKĄ SRR.
16. 05. 1919 Proklamowanie w Użhorodzie przystąpienia Rusi Podkarpackiej do Czechosłowacji na zasadzie autonomii.
25. 05. 1919 Wojska rumuńskie okupują Pokucie aż po Dniestr i przedpola Stanisławowa. Wojska polskie zajmują Stanisławów oraz całe Podole po Zbrucz i Dniestr. Obszar Zachodnio-Ukraińskiej Rep. Lud. ograniczony do wideł Dniestru i Zbrucza.
1. 06. 1919 Zjednoczenie w zakresie spraw wojskowych i zasobów naturalnych radzieckich republik: Rosyjskiej Federacyjnej SRR, Ukraińskiej SRR, Łotewskiej SRR i Litewsko-Białoruskiej SRR.
06. 1919 Hryhoriew ogłasza się atamanem Ukrainy na obszarze od Mikołajewa do Czerkas, Jekaterynosławia i Krzemieńczugu. Po trzech tygodniach radzieckie wojska rosyjsko-ukraińskie rozbijają go i zajmują terytorium, od 08. 1919 likwidując też quasi-państwo Machny.
7. 06. 1919 Ofensywa wojsk ZURL odrzuca wojsko polskie na linię Gniła Lipa - Przemyślany - Krasna - Brody.
19. 06. 1919 Nadanie autonomii, w ramach Węgierskiej Rep. Radzieckiej, okręgowi narodowościowemu na Rusi Podkarpackiej jako RUSKA KRAINA.
25. 06. 1919 Wojska rosyjskie gen. Denikina zajmują wschodnią Ukrainę z Charkowem oraz Krym, gdzie likwidują niepodległość Chanatu Krymskiego.
28. 06. 1919 Wojska czechosłowackie wypierają wojska Węgierskiej Rep. Rad z Rusi Zakarpackiej a wojska rumuńskie likwidują Republikę Huculską.
28. 06. 1919 Mocą traktatu wersalskiego Niemcy zrzekają się KRAJU KŁAJPEDZKIEGO (TERYTORIUM MEMEL), pow. 2 451 km², stol. *Kłajpeda (Memel - niem.)*.
30. 07. 1919 Wojska ZURL zajmują Kijów i 31.07. wypierają z miasta wojska rosyjskie, które zdołały już opanować całe wybrzeże Ukrainy.

07. 1919 Wojsko polskie wypiera wojska Zachodnio-Ukraińskiej Republiki Ludowej za Zbrucz, faktycznie likwidując to państwo (formalnie nadal pozostające w unii z Ukraińską Republiką Ludową, w dużej części okupowaną przez Rosyjską FSRR i Ukraińską SRR).
08. 1919 Wojska rumuńskie ewakuują się z Pokucia przekazując je Polsce.
8. 08. 1919 Wojsko polskie zajmuje Mińsk. Radziecka Socjalistyczna Republika Litwy i Białorusi (Litbel) praktycznie przestaje istnieć (rozwiązana 25. 08. lub 06.1919). Do Rosyjskiej FSRR przyłączono nie okupowane przez wojsko polskie powiaty: borysowski, bobrujski i ihumeński.
22. 08. 1919 Wojsko polskie wypiera wojska litewskie z Suwałk i Sejn (26.08).
09. 1919 Ofensywa wojsk rosyjskich przeciw Ukraińskiej Republice Ludowej.
10. 09. 1919 Mocą traktatu z St.Germain en Laye - Bukowinę przyłączono do Rumunii. Czechosłowacji przyznano Ruś Podkarpacką na zasadzie szerokiej autonomii.
16. 09. 1919 Na obszarach południowej Ukrainy zajętych przez rosyjskie wojska republikańskie proklamowano w Basztance autonomiczną BASZTANSKĄ REP. PARTYZANCKĄ, w składzie RFSRR, obejmującą zajęte przez partyzantkę bolszewicką okolice wsi Basztanka i Balickoje.
2. 10. 1919 Rząd Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej rozwiązuje się, przekazując władzę nad Ukraińską SSR bezpośrednio Rosyjskiej FSRR.
11. 1919 Rosyjskie wojska republikańskie osiągają linię Berszad - Skwira. Stolica Ukraińskiej Rep. Lud i Zachodnio-Ukraińskiej Rep. Lud. przeniesiona do *Winnicy*.
18. 11. 1918 Likwidacja przez republikańskie wojska rosyjskie bolszewickiej Basztanskiej Rep. Partyzanckiej na południowej Ukrainie.
19. 11. 1919 Wojska Zachodnio-Ukraińskiej Rep. Lud. przechodzą na stronę demokratycznej Rosji.
25. 11. 1919 Mocą decyzji Rady Ambasadorów Polska otrzymuje, na 25 lat, mandat nad GALICJĄ WSCHODNIĄ jako jednostką autonomiczną, pow. 48,0 tys. km², stol. *Lwów*.
11. 1919 Wojsko polskie okupujące Ukrainę przesuwają się na linię Uszyca - Płoskirów - Szepietówka - Olewsk.
8. 12. 1919 Wojsko polskie na Ukrainie zajmuje Kamieniec Podolski.
8. 12. 1919 Ustanowienie pomiędzy Polską i Litwą linii demarkacyjnej.
11. 12. 1919 Wojska Rosyjskiej FSRR na Ukrainie zajmują Charków oraz Kijów (16.12).
- 1920** Na mocy traktatu Rosji Radzieckiej z Litwą Białoruś traci okręg Grodna.
8. 01. 1920 Wojska niemieckie opuszczają Terytorium Memel.

9. 01. 1920 TERYTORIUM MEMEL przechodzi pod protekcję Głównych Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych (Imperium Brytyjskie, Francja, Włochy, Japonia i Stany Zjednoczone), w których imieniu 15.01. obsadzają je wojska Francji.
7. 02. 1920 Wojska Rosyjskiej FSRR zajmują Odessę.
03. 1920 Wileńszczyzna od Polski przechodzi do Litwy (do 14.07).
04. 1920 Rada Kozacka z Kubania wycofuje się na Krym kontrolowany przez wojska rosyjskie. Machno odbudowuje swoje quasi-państwo koło Hulajpola.
22. 04. 1920 Ustalenie granicy Polski z Ukrainą Rep. Ludową na Zbruczu i dalej przez Wyszhorodek, na wschód od Ostroga oraz wschodnią granicą powiatu rówieńskiego i zachodnią granicą guberni mińskiej do Prypeci i Dniepru.
25. 04. 1920 Wojska polskie i URL zajmują Mohylów Podolski i linię Miłaszewicze - Nowogród Wołyński - Nowy Mirpol - Ostropol - Latyczów - Mohylów.
26. 04. 1920 Wojska polskie i URL wyzwalają spod okupacji Rosji Radzieckiej Żytomierz.
26. 04. 1920 Czechosłowacja precyzuje zakres autonomii Rusi Podkarpackiej, faktycznie jej nie realizując.
7. 04. 1920 Wojska polskie i URL zajmują Kijów osiągając do 15.05. linię Dniepr - Trypole - Biała Cerkiew - Samhorodek - Hajsyn - Jampol.
17. 05. 1920 *Kijów* ponownie stolicą Ukrainy Republiki Ludowej.
06. 1920 Z Krymu ruszyła ofensywa republikańskich wojsk rosyjskich osiągając linię Dniepru od Chersonia do Jekaterynosławia.
5. 06. 1920 Ofensywa wojsk Rosyjskiej FSRR pod Samhorodkiem, które zajmują Kijów (11.06) i do końca 06.1920 ustalają linię frontu Jampol - Starokonstantynów - Nowogród Wołyński.
10. 06. 1920 Litwa zmienia ustrój proklamując **REPUBLIKĘ LITWY**.
20. 06. 1920 TERYTORIUM MEMEL otrzymuje autonomię wewnętrzną pod międzynarodową protekcją, realizowaną przez Francję.
10. 07. 1920 Mocą traktatu w Spa Polska rezygnuje z Wileńszczyzny pozostawiając jej los do decyzji Ententy.
12. 07. 1920 Mocą moskiewskiego traktatu pokojowego Rosyjska FSRR przekazuje Republice Litwy okupowane okolice Wilna, Grodna i Lidy.
14. 07. 1920 Wojska Rosyjskiej FSRR wypierają wojsko polskie z Wilna.
15. 07. 1920 Proklamacja GALICYJSKIEJ REPUBLIKI RADZIECKIEJ, stol. *Tarnopol*.
08. 1920 Wojska Rosyjskiej FSRR ustalają linię frontu Dniestr - Żydaczów - przedpola Lwowa - Rawa Ruska - Stryj.

1. 08. 1920 Na okupowanym przez wojska Rosyjskiej FSRR obszarze guberni mińskiej i grodzieńskiej proklamowano niepodległość **BIAŁORUSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI RADZIECKIEJ**, stol. *Mińsk*.
23. 08. 1920 Wojska litewskie, wypierając wojsko polskie, zajmują Święciany i Suwalszczyznę, a 26.08. przejmują oddane im przez Rosyjską FSRR - Wilno.
28. 08. 1920 Okupacyjne wojska Rosyjskiej FSRR osiagają Zamość.
09. 1920 Ofensywa wojsk polskich zatrzymuje ekspansję terytorialną Litwy.
10. 1920 Ofensywa wojsk polskich i URL zatrzymana na linii: przedpola Żmerynki - Nowy Mirpol - Korosteń - Miłaszewicze. Na południu Ukrainy rusza ofensywa republikańskich wojsk rosyjskich.
7. 10. 1920 Mocą układu w Suwałkach ustalono linię demarkacyjną pomiędzy Polską i Litwą od granicy Prus Wsch. do Bastun. Nie określono przynależności Wilna.
9. 10. 1920 Wojsko polskie okupuje Wileńszczyznę. Proklamowanie na jej obszarze niepodległości **LITWY ŚRODKOWEJ**, pow. 13 tys.km², stol. *Wilno*.
12. 10. 1920 Mocą rozejmu ryskiego wojska polskie i Ukraińskiej Rep.Lud. wycofują się na linię demarkacyjną (późniejszą granicę) przekazując zdobyte obszary administracji Ukraińskiej SRR.
20. 10. 1920 Podpisanie w Paryżu przez Rumunię, Francję, Wielką Brytanię, Japonię, Włochy protokołu besarabskiego uznającego wschodnią granicę Rumunii na Dniestrze i aneksję Mołdawii. Umowa ta nie została ratyfikowana do czasu utraty przez Rumunię tych ziem w 1940 r.
7. 11. 1920 Proklamowanie na Białorusi **REPUBLIKI MOZYRSKIEJ**.
8. 11. 1920 Wojska radzieckie Rosyjskiej FSRR odrzucają republikańskie wojska rosyjskie na południe zajmując Perekop, a do 16.11. cały Krym.
10. 11. 1920 Wojska Rosyjskiej FSRR i Ukraińskiej SRR rozpoczęły ofensywę przeciw Ukraińskiej Rep. Ludowej nad Zbruczem, do 22.11. zajmując całe jej terytorium (faktyczna likwidacja Ukraińskiej Rep. Ludowej, której rząd ewakuuje się do Tarnowa).
21. 11. 1920 Ustalenie pomiędzy Polską i Litwą **TERYTORIUM NEUTRALNEGO** - pasa o szerokości 6 km.
25. 11. 1920 Ostateczna likwidacja przez wojska Rosyjskiej FSRR i Ukraińskiej SRR quasi-państwa Machny, włączonego do USRR.
1. 12. 1920 W powiecie słuckim Białoruskiej SRR wybuchło antysowieckie powstanie, ogłoszono restytucję Białoruskiej Rep. Ludowej.
28. 12. 1920 Ścisłejsze zjednoczenie Rosyjskiej FSRR i Ukraińskiej SRR.

31. 12. 1920 Litwa otrzymuje od Łotwy pas wybrzeża z Połagą (Palanga - lit.) w zamian za ustępstwa terytorialne na północy w Zemgali. Litwa zyskuje ok. 106,7 km².
31. 12. 1920 Likwidacja na Białorusi Republiki Mozyrskiej.
18. 03. **1921** Ustalenie mocą traktatu ryskiego granic w Europie Wschodniej. Rep. Litwy - pow. 53,1 tys.km², stol. *Kowno*; Litwa Środkowa - pow.13 tys.km², stol. *Wilno*; Terytorium Memel - pow.2,6 tys.km², stol. *Memel*; Białoruska SRR - pow. 111,3 tys.km², stol. *Mińsk*; Ukraińska SRR - pow. 459,8 tys.km², stol. *Charków*.
4. 10. 1921 Operujące z Polski wojska Ukraińskiej Rep. Ludowej zajmują na terytorium Ukraińskiej SRR: Korosteń aż po Bazar, okolice Płoskirowa, Latoszowa, Radomyśla i Malin (do 29.11), a operujące z Rumunii zajmują Tyraspol (11. 1921).
18. 10. 1921 Utworzenie w ramach Rosyjskiej FSRR - **KRYMSKIEJ AUTONOMICZNEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI RADZIECKIEJ**, pow. 25,98 tys.km², stol. *Symferopol*.
20. 02. **1922** Proklamacja przyłączenia się do Polski Litwy Środkowej.
20. 12. 1922 Uchwalono konstytucję **DEMOKRATYCZNEJ REPUBLIKI LITWY**.
30. 12. 1922 Republiki radzieckie Ukraińska SRR i Białoruska SRR tworzą wraz z Rosyjską FSRR i Zakaukaską FSRR federację - **ZWIĄZEK SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK RADZIECKICH** (w skrócie **ZSRR**). Od Ukraińskiej SRR odłączono na południowym-wschodzie rejony Szachty i Taganrog i przyłączono je do RFSRR rekompensując to niewielkimi fragmentami włączonymi na północy do Ukrainy.

Stan z 31. 12. 1922 r.

OFICJALNA NAZWA PAŃSTWA (Terytorium)	Powierzchnia w tys. km ²	Siedziba władz (stolica)	Uwagi
REPUBLIKA CZECHOSŁOWACJI			
RUŚ PODKARPACKA			formalnie prowincja o niewielkiej autonomii
REPUBLIKA LITWY	53,1	<i>Kowno</i>	
TERYTORIUM MEMEL	2,6	<i>Kłajpeda (Memel - niem.)</i>	autonomiczne terytorium pod zwierzchnictwem mocarstw sprzymierzonych sprawowa- nym przez Francję
TERYTORIUM NEUTRALNE			pas oddzielający Litwę i Polskę
REPUBLIKA NIEMIEC			
PRUSY			
Niewyodrębnione terytorium obwodu kaliningradzkiego			
RZECZPOSPOLITA POLSKA			
GALICJA WSCHODNIA	48,0	<i>Lwów</i>	jednostka autonomiczna
Niewyodrębnione terytoria Wileńszczyzny (Litwy Środkowej) i Zachodniej Białorusi			
KRÓLESTWO RUMUNII			
Niewyodrębnione terytoria Besarabii (Mołdawii) i Północnej Bukowiny			
ZWIĄZEK SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK RADZIECKICH			
BIAŁORUSKA SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RADZIECKA	111,3	<i>Mińsk</i>	republika związkowa
ROSYJSKA FEDERACYJNA SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RADZIECKA			
KRYMSKA AUTONOMICZNA SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RADZIECKA	25,98	<i>Symferopol</i>	autonomiczna socjalistyczna republika radziecka
UKRAIŃSKA SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RADZIECKA	459,8	<i>Charków</i>	republika związkowa
Niewyodrębniony obszar Naddniestrza			

Przemiany w okresie 1923 - 1946:

15. 02. **1923** Uregulowanie statusu Galicji Wschodniej przez ostateczne przyznanie Polsce, która likwiduje jej autonomię.
15. 02. 1922 Liga Narodów likwiduje terytorium neutralne pomiędzy Polską i Litwą, dzieląc je po połowie (w przybliżeniu) pomiędzy oba kraje.
10. 03. 1923 Wojska Rep. Litwy oraz powstańcy kłajpedzcy okupują miejscowości Bajorai, Forsterei i Tauerleben na obszarze Terytorium Memel. Proklamacja suwerenności **KRAJU KŁAJPEDZKIEGO** (zwanego też **MAŁĄ LITWĄ**).
11. 03. 1923 Wojska litewskie zajmują dalsze rejony Terytorium Memel. Tymczasowa stolica Kraju Kłajpedzkiego w *Heydekrug* (*Silute* - lit.).
13. 03. 1923 Wojska litewskie zajmują prawie cały obszar Terytorium Memel otaczając Kłajpedę (Memel - niem., Kłajpeda - lit.).
16. 01. **1924** Wojska litewskie opuszczają okupowany Kraj Kłajpedzki (Terytorium Memel) pozostawiając tam oddziały powstańcze i wojsko francuskie.
18. 01. 1924 **KRAJ KŁAJPEDZKI** proklamuje przyłączenie się do Rep. Litwy na zasadach autonomii.
16. 02. 1924 Rada Ambasadorów Głównych Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych przekazuje Terytorium Memel (Kraj Kłajpedzki) Republice Litwy.
19. 02. 1924 Wojska francuskie okupujące w imieniu mocarstw sprzymierzonych Terytorium Memel opuszczają je. Administrację nad tym obszarem jako Krajem Kłajpedzkim nieformalnie przejmuje Rep. Litwy. Rep. Litwy - pow. 55,7 tys.km².
03. 1924 Białoruska SRR przekazuje część obwodu homleskiego do Ukraińskiej SRR a Smoleńsk do Rosyjskiej FSRR.
3. 03. 1924 Rosyjska FSRR zwraca Białoruskiej SRR osiem powiatów guberni witebskiej, sześć powiatów i szereg gmin guberni mohylewskiej i część guberni mińskiej z Mścisławiem.
8. 05. 1924 Mocą paryskiej konwencji kłajpedzkiej utworzono w ramach Republiki Litwy autonomiczne **TERYTORIUM KŁAJPEDY**, pow. 2 451 km², stol. *Kłajpeda*.
16. 08. 1924 W zajętej przez Rumunię - Południowej Besarabii proklamowano w Tatarbunarach władzę radziecką (zlikwidowaną przez wojska rumuńskie do 18.08.).
8. 10. 1924 Korekty granicy Rosyjskiej FSRR z Białoruską SRR w powiatach dewskim, sławieciernskim i owruckim.
10. 10. 1924 W ZSRR ogłoszono wolę ludności pracującej Ukrainy Naddniestrzańskiej utworzenia na jej obszarze autonomicznej republiki mołdawskiej.

12. 10. 1924 W ramach Ukraińskiej SRR utworzono w Naddniestrzu pomiędzy Dubossarami, Rybnicą i Bałtą - MOŁDAWSKĄ AUTONOMICZNĄ SOCJALISTYCZNĄ REPUBLIKĘ RADZIECKĄ, pow. 8,4 tys.km², stol. *Balta*.
07. 1925 GALICJA WSCHODNIA otrzymuje w ramach Polski ograniczoną autonomię wewnętrzną, pow. 48,0 tys.km², stol. *Lwów*.
6. 12. 1926 Rosyjska FSRR przekazuje Białoruskiej SRR powiat homelski i część powiatu rzeczycyckiego. BSRR - pow. 125,9 tys.km².
03. 1932 W Białoruskiej SRR utworzono KOJDANOWSKI POLSKI REJON NARODOWOŚCIOWY.
29. 06. 1932 Kojdanowski Polski Rejon Narodowościowy w ramach BSRR przemianowano na DZIERŻYŃSKI REJON NARODOWOŚCIOWY.
21. 01. 1934 Stolica Ukraińskiej SRR przeniesiona do *Kijowa*.
26. 10. 1938 Ruś Zakarpacka otrzymuje autonomię w ramach Czechosłowacji jako KARPATO-UKRAINA, pow.12 tys.km², stol. *Użhorod*.
2. 11. 1938 Mocą arbitrażu niemieckiego Węgry przyłączają południowo-wschodnią część Rusi Zakarpackiej z Użhorodem i Mukaczewem. Stolica Kaprato-Ukrainy przeniesiona do *Chust*.
2. 12. 1938 Ruś Podkarpacka staje się autonomicznym członem federacji Czechosłowackiej jako KARPATO-UKRAINA.
15. 03. 1939 Proklamacja niepodległości **KARPATO-UKRAINY**. Na jej terytorium wkraczają wojska węgierskie, likwidując ją do 20.03.
22. 03. 1939 lub 30.03. Rep. Litwy przekazuje Niemcom Terytorium Kłajpedy (2,4 tys.km²). Rep.Litwy - pow. 53.1 tys.km²
04. 1939 Rep. Węgier formalnie włącza Ruś Zakarpacką (Karpato-Ukrainę).
17. 09. 1939 Wojska ZSRR okupują wschodnią część Polski z Wileńszczyzną, Polesiem (Zachodnią Białorusią), Galicją (Zachodnią Ukrainą) aż po San.
10. 10. 1939 ZSRR przekazuje część okupowanej Polski - Wileńszczyznę (9,5 tys.km²) Litwie. Rep. Litwy - pow. 62,6 tys.km². Litwa wydzierżawia ZSRR eksterytorialną bazę wojenną w RADZIWIŁISZKACH i eksterytorialną linię kolejową WILNO - LIBAWA.
14. 10. 1939 Okupacyjne wojska ZSRR w Wilnie zastąpione przez wojsko Rep. Litwy. Stolica Litwy przeniesiona do *Wilna*.
22. 10. 1939 Na okupowanych przez ZSRR obszarach Polski proklamowano przyłączenie Zachodniej Ukrainy do ZSRR i USRR.
28. 10. 1939 Na okupowanych przez ZSRR obszarach Polski proklamowano przyłączenie Zachodniej Białorusi do ZSRR.
1. 11. 1939 Ukraińska SRR oficjalnie przyłącza Zachodnią Ukrainę (bez Polesia).
2. 11. 1939 ZSRR oficjalnie przyłącza okupowane obszary Polski, do USRR - 85 tys.km² i do BSRR - 116 tys.km². Ukraińska SRR - pow. 545 tys.km².

12. 11. 1939 Białoruska SRR oficjalnie przyłącza Zachodnią Białoruś. BSRR - pow. 227 tys.km².
15. 06. **1940** ZSRR okupuje terytorium Republiki Litewskiej.
28. 06. 1940 ZSRR okupuje część terytorium Rumunii - Besarabię (64,3 tys.km²) i Północną Bukowinę (20,3 tys.km²), do 30.06. wojska radzieckie osiągają linię Prutu. Ukraińska SRR przyłącza spośród okupowanych obszarów Rumunii Północną Bukowinę, Północną i Południową Besarabię (18,7 tys.km²). USRR - pow. 560 tys.km².
21. 07. 1940 Na okupowanym przez ZSRR terytorium Litwy proklamowano **LITEWSKĄ SOCJALISTYCZNĄ REPUBLIKĘ RADZIECKĄ** w składzie ZSRR, pow. 62,6 tys.km², stol. *Wilno*.
2. 08. 1940 Okupowaną przez ZSRR część Rumunii, nie włączoną do USRR - Środkową Besarabię (25,3 tys.km²), połączono z Mołdawską ASRR, którą bez rejonów: Balta, Kudyma, Ananiew, Birwuła (Kotowsk), Krasnyje Okni, wyłączono z USRR i przekształcono w **MOŁDAWSKĄ SOCJALISTYCZNĄ REPUBLIKĘ RADZIECKĄ**, w składzie ZSRR, pow. 33,7 tys.km², stol. *Kiszyniów*.
3. 08. 1940 ZSRR oficjalnie włączył w skład federacji Litewską SRR.
25. 11. 1940 Litewska SRR otrzymuje od BSRR niemal cały rejon święciański z obwodu wilejskiego. Do obwodu białostockiego BSRR włączono rejon purecki.
22. 06. **1941** Niemcy okupują znaczne obszary ZSRR w tym całe terytoria Litewskiej SRR (obsadzone do 29.06.), Białoruskiej SRR (obsadzone do 19.08.) i znaczną część terytorium Ukraińskiej SRR (faktyczna likwidacja tych republik) oraz od 09.1941 Krym z RFSRR. Wojska rumuńskie wkraczają do Mołdawskiej SRR i na Ukrainę. Likwidacja Mołdawskiej SRR. Rumunia przywraca granicę sprzed 28.06.1940.
23. 06. 1941 Proklamacja wznowienia, pod okupacją niemiecką, niepodległości **REPUBLIKI LITWY**, stol. *Kowno*.
30. 06. 1941 Proklamacja wznowienia, na okupowanym przez Niemcy obszarze Zachodniej Ukrainy, niepodległości **UKRAINY**, stol. *Lwów*.
11. 07. 1941 Okupanci niemieccy likwidują niepodległość Ukrainy.
25. 07. 1941 Na okupowanych obszarach Litwy i Białorusi Niemcy tworzą **GENERALNE RADKOSTWO LITWY (GENERALRÄTEN LITAUEN)** o pewnej autonomii oraz **KOMISARIAT GENERALNY BIAŁORUSI**.
1. 08. 1941 Okupowana przez Niemcy Galicja Wschodnia (Zachodnia Ukraina) przyłączona do **GENERALNEGO GUBERNATORSTWA** jako **DYSTRYKT GALICJA** o specjalnym statusie.
5. 08. 1941 Okupanci niemieccy likwidują niepodległość Republiki Litwy.
6. 08. 1941 Wojska niemieckie zajmują na Ukrainie - Krzywy Róg, Chersoń (22.08), Kijów i Połtawę (18.09), Odessę (16.10), Charków (24.10), Krym i później przejściowo także Rostów (RFSRR).

19. 08. 1941 Wyodrębnienie ziem między Dniestrem i Bohem jako rumuńskiej strefy okupacyjnej - GENERALNE GUBERNATORSTWO TRANSNISTRII, stol. *Odessa*. Na pozostałych ziemiach Ukrainy okupowanych przez Niemcy oraz fragmencie rejonu briańskiego z RFSRR utworzono KOMISARIAT RZESZY UKRAINA (REICHSKOMMISARIAT UKRAINE), pow. 339 tys.km², stol. *Równa*. Strefa przyfrontowa z Charkowem, Sumami i południowym Donbasem pozostała pod niemieckim zarządem wojskowym.
1. 09. 1941 Na okupowanych przez Niemcy obszarach Litwy, Łotwy i Białorusi utworzono KOMISARIAT RZESZY - WSCHÓD (OSTLAND), pow. ok. 500 tys.km².
18. 09. 1941 Po zajęciu Kijowa przez Niemcy ponowna proklamacja niepodległości **UKRAINY**, stol. *Kijów* (zlikwidowana do 17.11.).
11. 1941 Wojska niemieckie ustalają linię frontu od Gorłowki - 70 km na wschód od Charkowa i ku pn.
- 1942** lato Ofensywa wojsk niemieckich, węgierskich włoskich i rumuńskich na Kubaniu, Stawropolszczyźnie i Dońszczyźnie aż do Wołgi.
09. 1942 Okupowany przez Niemcy Krym przechodzi pod zarząd cywilny w ramach Komisariatu Rzeszy Ukraina jako GENERALNY KOMISARIAT TAURIA, pow. 23 tys.km², obejmujący północą część półwyspu, część południowa pozostaje pod zarządem wojskowym.
16. 11. 1942 Utworzenie na okupowanej Ukrainie, w obszarze zasiedlonym przez mniejszość polską, NIEMIECKIEGO OBSZARU OSADNICZEGO ŻYTOMIERZ (HEGEWALD).
02. **1943** Wojska ZSRR wyzwalamy spod okupacji niemieckiej fragmenty wschodniej Ukrainy z Ługańskiem i przejściowo także Charków.
1. 02. 1943 Zwiększenie w ramach ZSRR autonomii Ukraińskiej SRR.
23. 02. 1943 Wojska ZSRR ostatecznie wyzwalamy Charków i do 5.10. osiągają linię Dniepru. W Białoruskiej SRR partyzanci polscy i radzieccy kontrolują obszar ok. 100 tys.km², w tym największą strefę wyzwoloną spod niemieckiej okupacji - Połocko-Lepecką.
6. 11. 1943 Wojska ZSRR wyzwalamy spod okupacji Niemiec Kijów i Homel (26.12.).
12. 1943 Na okupowanych obszarach Komisariatu Rzeszy - Wschód Niemcy poszerzają autonomię Generalnego Radcostwa Litwy i Komisariatu Generalnego Białorusi.
02. **1944** Wojska ZSRR wyzwalamy Żytomierz i Korosteń w środkowej części USRR.
03. 1944 W *Homlu* faktycznie reaktywowano po okresie okupacji niemieckiej Białoruską SRR (formalnie nie przestała istnieć).
03. 1944 Wojska ZSRR zajmują do 04. okupowane przez Rumunię obszary Naddniestrza i Północnej Bukowiny.

1. 04. 1944 Niemcy wyłączają z Komisariatu Rzeszy - Wschód nadal okupowane obszary Białorusi jako KOMISARIAT RZESZY BIAŁORUŚ (REICHSKOMMISARIAT WEISSRUTHENIEN), stol. *Mińsk*.
10. 04. 1944 Wojska ZSRR wyzwalamy południową Ukrainę z Odessą oraz Sewastopol (9.05.) na Krymie (RFSRR).
23. 06. 1944 Wojska ZSRR wyzwalamy dalsze rejony Białorusi (do 28.07). BSRR - pow. 207,6 tys.km².
7. 07. 1944 Proklamacja niepodległości **UKRAINY**, stol. *Niedzielna k.Turki*.
13. 07. 1944 Wojska ZSRR wyzwalamy spod okupacji Niemiec terytorium Litwy z Wilnem (przy współdziałaniu polskiej Armii Krajowej), Kownem (1.08.) i Kłajpedą (29.01.1945).
19. 07. 1944 Wojska ZSRR likwidują niepodległość Ukrainy, jej wojska przechodzą na okupowane przez Niemcy obszary Polski (Bieszczady) i wschodniej Słowacji.
22. 07. 1944 Wojska ZSRR zajmują Zachodnią Ukrainę ze Lwowem.
08. 1944 Wojska niepodległej Ukrainy opanowują obszar Bieszczadów i Wschodniej Słowacji (do 06.1945).
9. 09. 1944 Ustalenie granicy pomiędzy Polską a Białoruską SRR.
10. 1944 Wojska ZSRR opanowują całe terytorium Ukrainy.
27. 10. 1944 Proklamowanie przyłączenia Rusi Zakarpackiej (12,8 tys.km²) od Węgier do ZSRR i USRR.
- 1945** Wyparcie przez wojska ZSRR wojsk niemieckich i ich sojuszników z terytoriów Litwy, Białorusi, Ukrainy, Krymu i Mołdawii. Ustalenie granic Białoruskiej SRR według stanu z 2.11.1939 z wyłączeniem okręgu białostockiego (20 tys.km²) oddanego Polsce. Białoruska SRR - pow. 207,6 tys.km². Ustalenie granic Ukraińskiej SRR według stanu z 2.08.1940 z drobnymi korektami na korzyść Polski (13 tys.km²). USRR - pow. 562,2 tys.km². Ustalenie granic Mołdawskiej SRR według stanu z 2.08.1940. Mołdawska SRR - pow. 33,7 tys.km². Do Rosyjskiej FSRR przyłączono od Niemiec (Prus Wschodnich) okręg Królewca (Kaliningradu - ros.) o pow. 15,1 tys.km².
25. 06. 1945 Oficjalne przyłączenie od Węgier do ZSRR Rusi Zakarpackiej jako zakarpackiego obwodu Ukraińskiej SRR (weszło w życie 30.01.1946). USRR - pow. 575,4 tys.km².
30. 06. 1945 Likwidacja w ramach Rosyjskiej FSRR Krymskiej ASRR i przekształcenie jej w obwód krymski RFSRR.
10. 1945 Ustalenie granic Litweskiej SRR według stanu z 10.10.1939 z przyłączeniem od Niemiec okręgu Kłajpedy. Litweska SRR – pow. 65,2 tys.km².
2. 04. 1946 Wieś Lekarowce w Ukraińskiej SRR przyłączona do ZSRR wraz z Zakarpaciami w 1945 powraca do Czechosłowacji.

Stan z 31. 12. 1946 r.

OFICJALNA NAZWA PAŃSTWA (Terytorium)	Powierzchnia w tys. km ²	Siedziba władz (stolica)	Uwagi
ZWIĄZEK SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK RADZIECKICH			
BIAŁORUSKA SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RADZIECKA	207,6	<i>Mińsk</i>	republika związkowa
LITEWSKA SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RADZIECKA	65,2	<i>Wilno</i>	republika związkowa
MOŁDAWSKA SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RADZIECKA	33,7	<i>Kiszyniów</i>	republika związkowa
ROSYJSKA FEDERACYJNA SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RADZIECKA			
Niewyodrębnione terytoria obwodów: kaliningradzkiego i krymskiego			
UKRAIŃSKA SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RADZIECKA	562,2	<i>Kijów</i>	republika związkowa

Przemiany w okresie 1947 - 1998.

10. 02. **1947** W Paryżu podpisano traktat pokojowy pomiędzy Rumunią i Narodami Zjednoczonymi sankcjonujący północną i wschodnią granicę Rumunii z pozostawieniem w ZSRR Północnej Bukowiny i Mołdawii.
15. 09. 1947 ZSRR i Rumunia zawarły traktat pokojowy. Rumunia przekazała formalnie ZSRR i USRR Północną Bukowinę, Besarabię i Wyspę Węży (ukr. - Ostrow Zmijnyj, rum. – Serpilor). Rumunia nie ratyfikowała traktatu w części dotyczącej Wyspy Węży.
6. 01. **1948** Dekret RN ZSRR formalnie potwierdził przyłączenie powiatów kłajpedzkiego, pagieskiego i szyluckiego do ZSRR i Litewskiej SRR.
4. 02. 1948 ZSRR i Rumunia podpisały protokół o wyznaczeniu wspólnej granicy, w którym, wbrew ustaleniom pokojowym, Rumunia oddała również Wyspę Węży oraz kilka wysp w delcie Dunaju, które włączono do Ukraińskiej SRR. Ustalenia te potwierdziły kolejne porozumienia graniczne z 27.09. i 25.11.
15. 02. **1951** Korekta granicy pomiędzy ZSRR (Ukraińską SRR) i Polską. W zamian za obszar o pow. 480 km² powiatów hrubieszowskiego i tomaszowskiego (z miastami Bełż, Krystynopol i Sokal) USRR przekazała Polsce, równy powierzchniowo, fragment w Bieszczadach (Ustrzyki Dolne, Krościenko).
1. 05. 1951 Walki białoruskich partyzantów antyradzieckich z wojskami ZSRR w okolicach Ossowca w Białoruskiej SRR (trwały do 4.05.)

19. 02. **1954** Rosyjska FSRR przekazuje obwód krymski Ukrainńskiej SRR. USRR - pow. 601,0 tys.km².
02. **1964** Rosyjska FSRR przekazuje kilka wsi obwodu smoleńskiego do obwodu mścisławskiego w Białoruskiej SRR.
- 1979** Mocą decyzji Min. Komunikacji ZSRR stacja kolejowa Hadukiszki położona w Białoruskiej SRR przeszła pod administrację kolei Litewskiej SRR.
- 1988** W Mołdawskiej SRR powstał Mołdawski Front Narodowy, żądający niepodległości republiki.
23. 10. 1988 W stolicy Litewskiej SRR Wilnie powstał niezależny ruch niepodległościowy Sajudis.
8. 06. **1989** Od odbywającego się w Moskwie kongresu demokratycznie wybranych przedstawicieli społeczeństw ZSRR odłączyli się deputowani z Litwy, Łotwy i Estonii celem podkreślenia odrębności państwowej tych republik związkowych.
17. 07. 1989 W Ukrainńskiej SRR w Zagłębiu Donieckim wybuchły rozruchy antykomunistyczne.
08. 1989 W Tyraspolu w Mołdawskiej SRR powstała Zjednoczona Rada Kolektywów Pracujących (OSTK) jako reprezentacja Rosjan i Ukraińców Naddniestrza, zwalczająca nacjonalizm mołdawsko-rumuński.
6. 09. **1989** W rejonie sołecznickim Litewskiej SRR proklamowano SOLECZNICKI POLSKI REJON NARODOWO-TERYTORIALNY, stol. Soleczniki.
15. 09. 1989 W rejonie wileńskim Litewskiej SRR proklamowano WILEŃSKI POLSKI REJON NARODOWO-TERYTORIALNY, stol. Niemenczyn.
10. 1989 Zamieszkujący południową Mołdawię turecki lud Gagauzów wyłonił swoje przedstawicielstwo Ruch Gagauski (Gagauzi Chalk) i ogłosił projekt utworzenia odrębnej Gagauskiej Autonomicznej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej w składzie Mołdawskiej SRR.
20. 12. 1989 W ZSRR sprawująca władzę w Litewskiej SRR partia komunistyczna oderwała się od partii komunistycznej ZSRR zapoczątkowując proces secesji republiki.
28. 01. **1990** W miastach Naddniestrza w Mołdawskiej SRR – Tyraspolu, Dniestrowsku, Kremienczugu i Nowotyraspolskim większość ludności opowiedziała się w referendum za utworzeniem Autonomicznej Socjalistycznej Republiki Naddniestrzańskiej.
24. 02. 1990 W wyborach parlamentarnych w Litewskiej SRR zwyciężyła opozycyjna niepodległościowa organizacja Sajudis.
11. 03. 1990 Litewska Socjalistyczna Republika Radziecka proklamuje niepodległość jako **REPUBLIKA LITWY**.

19. 03. 1990 Wojska ZSRR rozpoczęły działania (formalnie manewry) na Litwie. ZSRR żąda anulowania deklaracji niepodległości tej republiki.
27. 03. 1990 Stacjonujące w Rep. Litwy wojska ZSRR faktycznie okupują jej terytorium.
6. 04. 1990 Stany Zjednoczone uznały prawo Litwy do samostanowienia i wezwały ZSRR do pokojowego rozwiązania tego problemu.
12. 05. 1990 W Tallinie radzieckie republiki związkowe Litwa, Łotwa i Estonia uzgodniły współdziałanie na drodze do odzyskania niepodległości od ZSRR.
15. 05. 1990 Sołeczniczy Polski Rejon Narodowo-Terytorialny proklamuje pozostanie w składzie Litewskiej SRR i ZSRR.
1. 06. 1990 Polskie Rejony Narodowo-Terytorialne Sołeczniczy i Wileński na Litwie łączą się w jedną jednostkę autonomiczną, wraz z niektórymi gminami rejonów: trockiego, święciańskiego i szyrwinińskiego.
2. 06. 1990 W Tyraspolu w Mołdawskiej SRR Kongres Zjednoczonych Rad Kolektywów Pracowniczych (OTSK) zażądał nadania Naddniestrzu statusu wolnej strefy ekonomicznej.
5. 06. 1990 Mołdawska Socjalistyczna Republika Radziecka zmienia nazwę na SOCJALISTYCZNA RADZIECKA MOŁDAWIA (mołd. – MOLDOVA) pozostając w składzie ZSRR.
12. 06. 1990 Władze ZSRR rozpoczęły rokowania z Litwą, Łotwą i Estonią (trwały do 27.06), proponując im, w miejsce dawnego ZSRR, utworzenie nowej demokratycznej federacji.
23. 06. 1990 Mołdawia ogłasza deklarację suwerenności.
29. 06. 1990 Republika Litwy zawiesza na 100 dni deklarację niepodległości w celu ustalenia sposobu wyjścia z ZSRR.
16. 07. 1990 Proklamacja suwerenności państwowej Ukraińskiej SRR w ramach ZSRR.
23. 07. 1990 W Komrat na południu Mołdawii przedstawiciele Gagauzów zażądali utworzenia w ramach SR Mołdawii – Gagauskiej ASRR.
26. 07. 1990 Proklamacja WILEŃSKIEGO POLSKIEGO REJONU NARODOWOŚCIOWEGO w składzie Litewskiej SRR i ZSRR.
27. 07. 1990 Proklamacja Białoruskiej SRR suwerenności państwowej w ramach ZSRR.
28. 07. 1990 Litwa, Łotwa i Estonia odmówiły udziału w dalszych rokowaniach na temat utworzenia w miejsce ZSRR nowej federacji suwerennych republik.
16. 08. 1990 Łotwa formalnie przywraca granice państwowe z Litwą i Białoruską SRR zgodnie ze stanem z 16.07.1940. Faktycznie obowiązują jednak granice byłej Łotewskiej SRR. Odbiegają one, na niekorzyść Łotwy, od starej granicy w rejonie wierchniedwińskim obwodu witebskiego Białoruskiej SRR.

19. 08. 1990 Proklamowanie przez Gagauzi Chalk na terytorium pięciu rejonów południowej Mołdawii niezależnej od Socjalistycznej Radzieckiej Mołdawii - GAGAUSKIEJ AUTONOMICZNEJ REPUBLIKI RADZIECKIEJ w składzie ZSRR, stol. *Komrat*. Wybory powszechne rozpisano na 28.10.
20. 08. 1990 SR Mołdawia odrzuca deklarację suwerenności Gagauzji.
2. 09. 1990 Proklamowanie na terytorium naddniestrzańskiej części Mołdawii, niezależnej od Socjalistycznej Radzieckiej Mołdawii, autonomicznej jednostki rosyjskiej NADDNIESTRZAŃSKIEJ MOŁDAWSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI RADZIECKIEJ w składzie ZSRR, pow. ok. 4 000 km², stol. *Tyraspol*. Nie wykluczono w przyszłości jakiegś formy związku z Mołdawią.
6. 10. 1990 Proklamowanie w ramach Republiki Litwy na obszarze rejonów: wileńskiego i solecznickiego oraz gmin rejonów trockiego, święciańskiego i szyrwinckiego - POLSKIEGO KRAJU NARODOWOŚCIOWO-TERYTORYALNEGO.
15. 10. 1990 W Czimiszlji rozpoczęto rokowania mołdawsko-gagauskie. Po proklamacji Gagauskiej ASRR władze SR Mołdawii dla zabezpieczenia interesu ludności mołdawskiej na południu tej republiki utworzyły rejony kagulski i taraklijski wyłączając je spod jurysdykcji Gagauzji. Mołdawia wprowadziła stan wyjątkowy na południu republiki.
27. 10. 1990 Wojska Socjalistycznej Radzieckiej Mołdawii wkroczyły do Gagauskiej Autonom. Rep. Radz.
28. 10. 1990 Wojska mołdawskie zajęły Komrat, Czadyr Lunga i Vulkanesti w Gagauzji. Do Mołdawii wkroczyły wojska ZSRR w celu rozdzielenia walczących wojsk Mołdawii i Gagauzji.
29. 10. 1990 SR Mołdawia i Gagauska ASRR osiągnęły kompromis. Gagauzja ogłosiła moratorium na przeprowadzenie wyborów powszechnych, a parlament mołdawski moratorium na odrzucenie autonomicznych dążeń Gagauzów.
11. 1990 Walki wojsk mołdawskich i naddniestrzańskich w Dubossarach.
22. 12. 1990 Dekretem prezydenta ZSRR unieważniono proklamacje suwerenności Gagauskiej ASRR i Naddniestrzańskiej Mołdawskiej SRR w Mołdawii.
30. 12. 1990 **REPUBLIKA LITWY** odwiesza deklarację niepodległości.
12. 1990 Utworzone na obszarze SR Mołdawii Gagauska ASRR i Naddniestrzańska MSRR proklamowały federację.
10. 01. **1991** ZSRR wezwał Litwę do podporządkowania się władzom radzieckim.
13. 01. 1991 Wojska ZSRR zaatakowały gmach telewizji w stolicy Litwy Wilnie.
9. 02. 1991 W referendum na Litwie większość opowiedziała się za wystąpieniem z ZSRR.

11. 02. 1991 Proklamowanie przywrócenia autonomii obwodu krymskiego w ramach Ukraińskiej SRR jako **KRYMSKIEJ AUTONOMICZNEJ REPUBLIKI RADZIECKIEJ**, stol. *Symferopol*.
17. 03. 1991 Litwa, Mołdawia oraz Łotwa, Estonia, Gruzja i Armenia zbojkotowały referendum w ZSRR, w którym większość głosujących opowiedziała się za utrzymaniem państwa radzieckiego jako federacji suwerennych i równych republik.
03. 1991 Uformowanie się Rady Najwyższej Gagauskiej ASRR, rokowania z rządem SR Mołdawii.
1. 04. 1991 Federacja Rosyjska przejmuje kontrolę nad 14 Armią ZSRR stacjonującą w Naddniestrzu w Mołdawii.
22. 05. 1991 Proklamowanie autonomii **WILEŃSKO-POLSKIEGO KRAJU NARODOWO-TERYTORIALNEGO** w składzie Republiki Litwy, stol. *Nowa Wilejka*.
24. 06. 1991 Parlament Rumunii odrzuca postanowienia paktu niemiecko-radzieckiego z 1939 w odniesieniu do granicy rumuńsko-radzieckiej.
28. 06. 1991 Proklamacja suwerenności państwowej **TATARSKIEJ REPUBLIKI KRYMSKIEJ**.
24. 07. 1991 Władze ZSRR i 10 republik związkowych uzgodniły utworzenie **20.08. ZWIĄZKU SUWERENNYCH REPUBLIK RADZIECKICH**.
21. 08. 1991 Władze Federacji Rosyjskiej przekazały całą własność państwową na swym terytorium władzom republik i obwodów (w tym obwodowi kaliningradzkiemu).
21. 08. 1991 Socjalistyczna Radziecka Mołdowa formalnie likwiduje Gagauską Autonom. Rep. Radz. (faktycznie istnieje ona nadal).
24. 08. 1991 Rosyjska FSRR uznaje niepodległość Litwy.
24. 08. 1991 **UKRAIŃSKA SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RADZIECKA** proklamuje warunkowo niepodległość od ZSRR (musi zostać zatwierdzona w referendum narodowym 1.12.)
25. 08. 1991 Białoruska Socjalistyczna Republika Radziecka proklamuje niepodległość od ZSRR jako **REPUBLIKA BIAŁORUŚ**.
27. 08. 1991 Socjalistyczna Radziecka Mołdawia proklamuje niepodległość od ZSRR jako **REPUBLIKA MOŁDAWII** (mołd. - **MOLDOVA**), stol. *Kiszyniów* (mołd. - *Chisinau*). Wojska mołdawskie wkraczają do Gagauzji aresztując przywódców Gagauskiej ASRR i faktycznie ją likwidują. Wielkie demonstracje ludności gagauskiej w Komrat do 09.
30. 08. 1991 Federacja Rosyjska zawarła układ o współpracy politycznej z Ukrainą i Kazachstanem dający początek tworzeniu, w miejsce upadającego ZSRR, nowej konfederacji.
2. 09. 1991 Naddniestrzańska Mołdawska Radziecka Republika Socjalistyczna proklamuje niepodległość od ZSRR i Mołdawii jako **REPUBLIKA NADDNIESTRZAŃSKA**, stol. *Tyraspol*.

4. 09. 1991 Republika Litwy zawiesiła funkcjonowanie rejonowych polskich rad: wileńskiej i sołecznickiej do 12.09. likwidując ich autonomię.
5. 09. 1991 Krymska Autonom. Rep. Radz. proklamowała suwerenność państwową w ramach Ukraińskiej SRR jako AUTONOMICZNA REPUBLIKA KRYMU.
5. 09. 1991 ZSRR rozwiązuje władze centralne, przekształcając faktycznie federację w luźny związek republik w tym Rosyjskiej FSRR. Zrezygnowano z wprowadzenia tych reform w odrywających się republikach w tym na Litwie.
6. 09. 1991 Formalne uznanie niepodległości Litwy przez ZSRR otwiera drogę do międzynarodowego uznania tego państwa.
12. 09. 1991 Ukraina ogłasza akt państwowej sukcesji terytorialnej Ukraińskiej SRR oraz jej granic według stanu z 16.07.1990, powołując się na międzynarodową konwencję o sukcesji terytorialnej z 1978. Akt ten rozciąga również na obszar wód terytorialnych i szelfu kontynentalnego oraz wyłącznej strefy ekonomicznej wokół Wyspy Węży.
20. 09. 1991 Władze ZSRR oświadczyły, iż utraciły kontrolę nad republikami związkowymi (faktycznie ZSRR nie funkcjonuje już jako państwo).
26. 09. 1991 Rejon dubossarski w Republice Mołdawii proklamował przyłączenie się do Republiki Nadniestrzańskiej.
15. 10. 1991 Gmina bujwidzka Republiki Litewskiej proklamuje przystąpienie do Wileńsko-Polskiego Kraju Narodowościowo-Terytorialnego, za co 30.10. funkcjonowanie polskiej rady gminy zawieszono.
18. 10. 1999 Podpisanie w Moskwie przez władze ZSRR, Federację Rosyjską, Białoruś a także Armenię, Kirgistan, Tadżykistan, Turkmenistan i Uzbekistan układu o unii gospodarczej republik. Jest to kolejny krok na drodze do powołania postradzieckiej organizacji ponadpaństwowej.
6. 11. 1991 Ukraina przystąpiła do unii gospodarczej republik ZSRR.
25. 11. 1991 W Nowoogariowie k. Moskwy Federacja Rosyjska oraz Azerbejdżan, Kazachstan, Kirgistan, Tadżykistan i Turkmenistan utworzyły luźną konfederację **ZWIĄZEK SUWERENNYCH PAŃSTW**. Ukraina uzależniła swe uczestnictwo od wyniku referendum niepodległościowego.
29. 11. 1991 Rumunia uznaje niepodległość Ukrainy lecz jednocześnie przypomina swe roszczenia do przyłączonych w 1945 przez ZSRR obszarów Południowej Besarabii i Północnej Bukowiny, regionów Hertsa i Chocim.
2. 12. 1991 Ogólnonarodowe referendum uprawomocniło proklamację z 24.08. niepodległości Ukraińskiej SRR.
3. 12. 1991 Pomimo apelu władz ZSRR do republik związkowych o zachowanie jedności państwa, Federacja Rosyjska uznaje niepodległość Ukrainy.

8. 12. 1991 Mocą układu w Wiskuli k. Brześcia proklamowano utworzenie **WSPÓLNOTY NIEPODLEGŁYCH PAŃSTW** (w skrócie **WNP**) jako luźnej konfederacji suwerennych państw Republiki Białoruś, Rosyjskiej FSRR i Ukraińskiej SRR (od 21.12. poszerzoną o Armenię, Azerbejdżan, Kazachstan, Kirgistan, Mołdawię, Tadżykistan, Turkmenistan i Uzbekistan), stol. *Mińsk*.
8. 12. 1991 W Mołdawii odbyły się wybory powszechne zbojkotowane w regionach gagauskich. Wybierano też prezydenta Naddniestrzańskiej Mołdawskiej SRR, oraz przeprowadzono referendum, w którym większość opowiedziała się za niepodległością tego regionu.
10. 12. 1991 Białoruś i Ukraina ratyfikowały układ o utworzeniu WNP.
14. 12. 1991 Wileńsko-Polski Kraj Narodowościowo-Terytorialny zmienia swój statut dopasowując się do prawodawstwa Republiki Litwy.
17. 12. 1991 Władze ZSRR i Rosyjska FSRR uzgodniły rozwiązanie ZSRR do końca 1991 r.
19. 12. 1991 Władze Rosyjskiej FSRR przejęły kompetencje władz ZSRR (poza obronnością i energią atomową).
25. 12. 1991 W Moskwie rozwiązano oficjalnie Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). Rosyjska Federacyjna Socjalistyczna Republika Radziecka zmieniła ustrój na demokratyczno-republikański i nieformalnie zmieniła nazwę na Federacja Rosyjska (Rosja), przejmując jednocześnie prawnomiędzynarodową sukcesję ZSRR.
1. 02. **1992** WNP zgodziła się rozpocząć wycofywanie wojsk byłego ZSRR z Litwy.
6. 02. 1992 Ukraińska SRR nadaje szeroką autonomię Krymowi jako **AUTONOMICZNEJ REPUBLICE KRYMSKIEJ**.
26. 02. 1992 Autonom. Rep. Krymska zmieniła nazwę na **REPUBLIKA KRYM** nie określając charakteru powiązań z Ukraińską SRR.
4. 03. 1992 Litwa deklaruje brak roszczeń terytorialnych w stosunku do Rosji (obwodu kaliningradzkiego).
16. 03. 1992 W Naddniestrzu doszło do walk mołdawskich wojsk rządowych z wojskami rosyjskich separatystów (stacjonującą tu armią byłego ZSRR).
28. 03. 1992 Mołdawia wystosowała ultimatum wobec Rep. Naddniestrzańskiej żądając podporządkowania się jej władz rządowi Rep. Mołdawii i ogłosiła w tej prowincji stan wyjątkowy.
30. 03. 1992 Ukraina rozpoczęła demarkację granicy z Mołdawią zgodnie z przebiegiem granic republikańskich w 1940 r.
31. 03. 1992 Obwód kaliningradzki podpisał wraz z innymi obwodami, krajami oraz jednostkami autonomicznymi Rosyjskiej FSRR (republikami autonomicznymi, obwodami i okręgami) umowę o utworzeniu **FEDERACJI ROSYJSKIEJ**, wchodzącej w skład Wspólnoty Niepodległych Państw.

31. 03. 1992 Przedstawiciele Naddniestrza w parlamencie Mołdawii zaproponowali rozejm w walkach z wojskami rządowymi.
2. 04. 1992 Republika Krym zwróciła się do Ukrainy z propozycją zawarcia układu o rozdzieleniu obu państw.
3. 04. 1992 Zawarto tymczasowy rozejm pomiędzy Mołdawią i Naddniestrzem. Wojska wycofały się z linii frontu tworząc trzy strefy bezpieczeństwa w Dubossarach, Grigoriopolu i Benderach. W okolicach Koczier wioski mołdawskie nie włączone do Naddniestrza ochraniają były wojska radzieckie (rosyjskie).
5. 04. 1992 Rosja opowiedziała się za niepodległością Naddniestrza od Mołdawii.
5. 04. 1992 **REPUBLIKA KRYM** proklamuje niepodległość państwową (musi zostać zatwierdzona w referendum narodowym) z zachowaniem w okresie przejściowym związku z USRR.
6. 04. 1992 Mocą układu z Kiszyniowa przy mediacji Rumunii, Ukrainy i Rosji Mołdawia i Naddniestrze zawarły rozejm. Republika Naddniestrzańska otrzyma status wolnej strefy gospodarczej a w przypadku zjednoczenia Mołdawii z Rumunią pozostanie we WNP.
16. 04. 1992 Federacja Rosyjska (Rosja) zmieniła nazwę na **ROSJA**.
17. 04. 1992 Rosja zmieniła nazwę na **ROSJA-FEDERACJA ROSYJSKA**.
22. 04. 1992 Parlament Ukrainy uchwalił akt o rozdzieleniu pełnomocnictw pomiędzy Ukrainą i Republiką Krym, uznając jej suwerenność w składzie Ukrainy i szeroką autonomię wewnętrzną.
6. 05. 1992 Proklamacja szczególnego statusu Republiki Krym w składzie USRR.
15. 05. 1992 W Taszkencie podpisano układ o wzajemnym bezpieczeństwie Rosji, Białorusi oraz Armenii, Kazachstanu, Turkmenistanu i Uzbekistanu, stanowiący kolejny krok do powołania postradzieckiej organizacji ponadpaństwowej.
21. 05. 1992 Republika Krym odwołuje deklarację niepodległości z 5.05.
21. 05. 1992 Federacja Rosyjska anulowała decyzję władz ZSRR z 19.02.1954 o przekazaniu obwodu krymskiego Ukraińskiej SRR.
1. 06. 1992 Mocą umowy jałtańskiej **REPUBLIKA KRYM** pozostaje w pełni autonomiczną częścią Ukraińskiej SRR.
19. 06. 1992 Władze miasta Bendery na prawym brzegu Dniestru proklamowały przyłączenie się do Republiki Naddniestrzańskiej.
21. 06. 1992 Wojska rosyjskie stacjonujące w Naddniestrzu wkroczyły do Mołdawii. Mołdawia wezwała ONZ do potępienia okupacji Naddniestrza przez wojska Federacji Rosyjskiej.
2. 07. 1992 Wojska mołdawskie bez powodzenia atakowały Bendery w Rep. Naddniestrzańskiej.

21. 07. 1992 W Moskwie podpisano porozumienie Mołdawii i Rosji w sprawie nadania Naddniestrzu specjalnego statusu w ramach Mołdawii. Linie przerwania ognia kontrolować będą wspólnie wojska mołdawskie, naddniestrzańskie i rosyjskie.
8. 09. 1992 W Moskwie zawarto układ litewsko-rosyjski o wycofaniu wojsk byłego ZSRR (teraz wojsk Rosji) z terytorium Litwy do 31.08.1993.
25. 09. 1992 Republika Krym proklamowana państwem w składzie Ukrainy.
9. 10. 1992 Na konferencji WNP w Biszkeku uzgodniono zacieśnienie więzów pomiędzy członkami przez utworzenie unii finansowej i walutowej, do której akces zgłosiły: Białoruś, Federacja Rosyjska, Kazachstan, Armenia, Kirgizja i Uzbekistan.
7. 01. **1993** Republika Naddniestrzańska w Mołdawii zażądała niepodległości, dopuszczając możliwość uczestnictwa w przyszłej konfederacji mołdawskiej.
22. 01. 1993 W Mińsku uchwalono statut WNP. Podpisały go Białoruś, Federacja Rosyjska, Kazachstan, Armenia, Tadżykistan, Kirgistan, Uzbekistan. Nie parafowali go pozostali członkowie WNP: Mołdawia, Ukraina i Turkmenistan potwierdzając jednak wolę pozostania w konfederacji.
3. 02. 1993 Na Ukrainie wprowadzono formalnie ustrój kapitalistyczny. Na Białorusi relegalizowano partię komunistyczną, co staje się początkiem przywracania tego ustroju.
14. 02. 1993 Zwycięstwo w wyborach prezydenckich na Litwie sił postkomunistycznych.
9. 03. 1993 W Tallinie Litwa, Łotwa i Estonia podpisały układ o zacieśnieniu współpracy republik bałtyckich. Jest to odpowiedź na procesy integracyjne pośród pozostałych państw postradzieckich.
22. 04. 1993 Rumunia wypowiada układ graniczny z ZSRR z 27.02.1961, który ustanowił też granicę rumuńsko-ukraińską.
16. 06. 1993 Na Ukrainie prezydent przejął uprawnienia parlamentu w kwestiach gospodarki, zrezygnował z tego 21.06, ale objął bezpośrednią kontrolę nad rządem (faktyczne ustanowienie republiki prezydenckiej).
17. 06. 1993 W Moskwie Rosja i Ukraina podpisały układ o podziale floty czarnomorskiej byłego ZSRR i utworzeniu odrębnych flot narodowych.
9. 07. 1993 Parlament Federacji Rosyjskiej przyjmuje rezolucję o rosyjskim federacyjnym statusie SEWASTOPOLA na Krymie, stwierdzając, że gdy w 1954 r. RFSRR przekazała Ukraińskiej SRR obwód krymski nie zmieniono szczególnego statusu Sewastopola jako bazy wojenno-morskiej, podległej bezpośrednio władzom ZSRR, których Federacja Rosyjska jest prawnomiędzynarodowym sukcesorem. W mieście leżącym w Republice Krym, faktyczną władzę sprawuje podległe Rosji dowództwo floty czarnomorskiej.

13. 07. 1993 Republika Krym znacznie poszerzyła swą autonomię w ramach Ukrainy oznaczającą faktyczną suwerenność.
25. 08. 1993 Postępuje unifikacja WNP, której członkowie postanowili koordynować politykę zagraniczną.
31. 08. 1993 Litwę opuściły całkowicie wojska Federacji Rosyjskiej (stacjonujące to w okresie 1940-1941, i od 1945 jako wojska ZSRR).
3. 09. 1993 Mocą układu rosyjsko-ukraińskiego z Massandry Federacja Rosyjska odkupi od Ukrainy przypadającą na tą republikę część floty czarnomorskiej i wydzierżawi bazę wojenno morską w Sewastopolu w autonomicznej Republice Krym.
6. 09. 1993 W Moskwie Federacja Rosyjska, Białoruś oraz Armenia, Kazachstan, Tadżykistan i Uzbekistan zawarły unię walutową opartą na walucie rosyjskiej (umowa faktycznie nie weszła w życie).
17. 09. 1993 W lasach koło Kowna na Litwie przeciw komunistycznemu rządowi zbuntowała się część żołnierzy wiernych patriotycznej organizacji Sajudis, do 22.09 zostali oni rozbrojeni przez wojska rządowe.
24. 09. 1993 WNP zacieśniła współpracę powołując związek gospodarczy do którego przystąpi też nie będąca członkiem WNP Gruzja.
24. 12. 1993 Na konferencji WNP w Aszchabadzie do układu z 15.05.1992 o zbiorowym bezpieczeństwie przystąpiły Ukraina, Białoruś a także Azerbejdżan.
12. 1993 Białoruś przekazuje Litwie stację kolejową Haduciszki (lit.- Adutiszki), pow. 5,6 ha w zamian za wydzierżawienie na 99 lat obszaru sanatorium "Białoruś" w Druskiennikach. Regulacja granicy poprzez likwidację litewskiej enklawy na terytorium Białorusi.
26. 01. **1994** Na Białorusi odsunięto od władzy prezydenta reprezentującego stronnictwo niepodległościowe i stanowisko to przekazując przedstawicielowi prorosyjskich sił komunistycznych.
30. 01. 1994 W pierwszych w dziejach wyborach prezydenckich w Republice Krym na Ukrainie zwyciężyły prorosyjskie siły secesjonistyczne.
5. 02. 1994 Prezydent Mołdawii odrzucił ewentualność zjednoczenia z Rumunią.
6. 03. 1994 W referendum w Mołdawii większość opowiedziała się za niepodległością i integralnością terytorialną państwa. Oznacza to rezygnację z połączenia z Rumunią i odmowę prawa do secesji Naddniestrza i Gagauzji.
8. 04. 1994 Mołdawia ratyfikowała układ o przystąpieniu do WNP.
12. 04. 1994 Białoruś i Federacja Rosyjska zawarły układ o wspólnocie finansowej i gospodarczej będący faktycznym włączeniem Białorusi do rosyjskiej strefy gospodarczej, co wraz z układem o wspólnej obronie oznacza de facto konfederację obu państw.

15. 04. 1994 WNP przyjęła do swego grona Mołdawię jako pełnoprawnego członka. Ukraina, mająca status państwa stowarzyszonego z WNP, przystąpiła do unii gospodarczej członków WNP.
20. 05. 1994 Na Ukrainie Republika Krym przywraca paragrafy konstytucji uchwalonej 5.05.1992 a następnie odwołane 21.05.1992, które sankcjonowały niemal całkowitą niepodległość Krymu.
1. 06. 1994 Ukraina potwierdziła zawieszenie konstytucji Republiki Krym.
10. 07. 1994 W wyborach prezydenckich na Białorusi (trwały od 23.06) zwyciężył przedstawiciel komunistycznych sił prorosyjskich, dążących do unii z Rosją.
10. 07. 1994 W wyborach prezydenckich na Ukrainie (trwały od 26.06) zwyciężył przedstawiciel sił postkomunistycznych.
10. 08. 1994 Podpisano umowę mołdawsko-rosyjską o wycofaniu w ciągu 3 lat wojsk Federacji Rosyjskiej z Mołdawii w tym również z Naddniestrza. Jednak parlament Rosji jej nie ratyfikował.
28. 08. 1994 Weszła w życie uchwalona 27.07. konstytucja Republiki Mołdawii, mocą której Gagauzja i Naddniestrze otrzymały status jednostek autonomii narodowo-terytorialnej. Mołdawia ogłosiła wieczystą neutralność. Republika Naddniestrzańska odrzuciła konstytucję.
23. 12. 1994 Mołdawski parlament proklamował szeroką autonomię Gagauzji w składzie Republiki Mołdawskiej. Formalna likwidacja Gagauskiej ASRR. KRAJ GAGAUSKI (GAGAUZ YERI), otrzymał własny parlament, rząd i prawo wystąpienia z Mołdawii w przypadku jej połączenia z Rumunią. Języki urzędowe Gagauzji to mołdawski, gagauzi i rosyjski.
24. 01. **1995** Mocą umowy z Mińska nastąpiła dalsza integracja, w ramach WNP, Białorusi z Federacją Rosyjską.
28. 01. 1995 W Moskwie Rosja, Białoruś i Kazachstan zawarły kolejne porozumienie o utworzeniu unii celnej, monetarnej i sojuszu wojskowym.
6. 02. 1995 W Wilnie podpisano układ graniczny pomiędzy Litwą i Białorusią dokonując korekty przebiegu granicy w 86 punktach. Na jeziorach granicę przesunięto z brzegu białoruskiego na środek akwenu, co dało Białorusi przyrost terytorium o 900 ha wód. Litwa zatrzymuje budynek stacji Haduciszki, i jeden z torów linii kolejowej, drugi tor pozostaje przy Białorusi ale oba obiekty będą eksploatowane wspólnie.
8. 02. 1995 Parafowano traktat pomiędzy Federacją Rosyjską i Ukrainą. Ukraina wydzierżawi Rosji obiekty wojskowe na bazę jej floty w Sewastopolu ale bez samego miasta. Rosja uznaje niepodzielność Ukrainy, rezygnując tym samym z pretensji do Krymu a Ukraina uznaje integralność terytorialną Rosji. Podział floty czarnomorskiej i jej baz będzie uzgodniony odrębnie.

21. 02. 1995 Mocą porozumienia z Mińska pomiędzy Białorusią i Federacją Rosyjską o unii celnej i wspólnej ochronie granic, granica Rosji powraca *de facto* na rzekę Bug.
5. 03. 1995 Na mocy przeprowadzonego w 36 gminach południowej Mołdawii referendum w sprawie autonomii gagauskiej ostatecznie uformowało się jej terytorium. Mieszkańcy 30 gmin opowiedzieli się za Gagauzją, w sześciu gminach odrzucono propozycję wejścia w skład terytorium autonomicznego Kraju Gagauskiego. Stolicą Gagauzji oficjalnie ustanowiono *Komrat*.
17. 03. 1995 Ukraina unieważniła konstytucję autonomicznej Republiki Krym i zniosła urząd jej prezydenta, znacznie ograniczając autonomię Krymu oraz uprawnienia rosyjskich władz (rady miejskiej) Sewastopola.
26. 03. 1995 W referendum w mołdawskiej Republice Naddniestrzańskiej większość opowiedziała się za pozostawieniem na jej obszarze wojsk Federacji Rosyjskiej, pomimo zawarcia układu mołdawsko-rosyjskiego o ich wycofaniu w ciągu trzech lat.
1. 04. 1995 Prezydent Ukrainy bezpośrednio przejmuje władzę w Republice Krym, co oznacza dalsze ograniczenie jej autonomii.
14. 05. 1995 W niedemokratycznym referendum na Białorusi większość opowiedziała się za rządami prezydenckimi, zjednoczeniem z Rosją.
17. 05. 1995 Służby celne Federacji Rosyjskiej przejęły kontrolę nad zewnętrznymi granicami Białorusi w tym granicą na Bugu.
31. 05. 1995 Parlament Republiki Krym odwołał zapowiadane na 25.06 referendum w sprawie konstytucji określającej Krym jako państwo odrębne od Ukrainy. Jednocześnie zaaprobowano nową konstytucję, nadaną przez Ukrainę, zgodnie z którą Krym pozostaje jej integralną częścią.
9. 06. 1995 Mocą układu z Soczi Ukraina i Federacja Rosyjska uzgodniły podział floty czarnomorskiej po połowie. Rosja ma prawo odkupić od Ukrainy kolejne 32% okrętów. Ukraina wydzierżawi Rosji, na czas potrzebny do budowy nowej bazy morskiej na czarnomorskim wybrzeżu Rosji, część urządzeń portowych w Sewastopolu i niezbędne obiekty zaplecza. Rosja żąda przeniesienia ukraińskiej części floty do Donuzławy i wydzierżawienia jej całego rejonu Sewastopol skiego (wraz z miastem).
11. 06. 1995 W Kraju Gagauskim w Mołdawii odbyły się pierwsze wybory prezydenta (baszkana) autonomii, zwyciężył postkomunista.
06. 1995 Rosja przemianowała swą 14 Armie, stacjonującą w mołdawskim Naddniestrzu, na Grupę Operacyjną Sił Rosyjskich w Mołdawii, nadając jej formalnie charakter sił pokojowych.
5. 07. 1995 W Tyraspolu podpisano układ rozejmowy pomiędzy Mołdawią i Republiką Naddniestrzańską. Uzgodniono pokojowe rozwiązanie sporu. Oba państwa nie utworzą wrogich bloków militarnych i rozpoczną unifikację swych systemów gospodarczych i monetarnych. O mediację oprócz OBWE i Rosji zaproszono też Ukrainę.

6. 07. 1995 Parlament Krymu, po wymuszonej przez Ukrainę zmianie przewodniczącego zgromadzenia, uznał obowiązywanie w Republice Krym konstytucji Ukrainy.
28. 07. 1995 Rosja przekazała Ukrainie bazę wojskową w Izmaile i bazę Bałakława w Sewastopolu na Krymie oraz zapowiedziała przekazanie nowoczesnej bazy morskiej w Donuzławiu.
1. 08. 1995 Rumunia uznała za nieważny protokół delimitacyjny granicy z ZSRR z 1948, którego nie ratyfikowała. Ponowiła roszczenia terytorialne wobec Ukrainy do Wyspy Węży i wysp delty Dunaju, żądając przywrócenia granicy ustalonej pokojem paryskim w 1947.
1. 09. 1995 Na Białorusi komunistyczny, prorosyjski prezydent zawiesił prawa obywatelskie i wprowadził rządy dyktatorskie. Demokratycznie wybrany parlament nie podporządkował się tym posunięciom i kontynuuje obrady.
21. 09. 1995 W autonomicznej Republice Krym na Ukrainie przyjęto nową konstytucję, zmniejszającą uprawnienia władz lokalnych. Faktycznie oznacza to jednak niewielkie poszerzenie autonomii po jej całkowitym zawieszeniu przez ukraińskie władze.
25. 10. 1995 W wyborach parlamentarnych na Litwie zwyciężyły siły postkomunistyczne.
1. 11. 1995 Podpisana 30. 10 umowa firm naftowych z Łotwą o poszukiwaniu złóż na szelfie wywołała protest Litwy, która nie zgadza się z proponowanym przez Łotwę podziałem szelfu.
11. 1995 Parlament Federacji Rosyjskiej ogłosił mołdawskie Naddniestrze strefą strategicznych interesów Rosji.
10. 12. 1995 Rumunia zażądała prawa eksploatacji ropy naftowej z szelfu Morza Czarnego wokół Wyspy Wężowej (pow. 17 ha) odebranej jej przez ZSRR w 1940 r. Po rozpadzie ZSRR wyspa przeszła pod administrację Ukrainy, która obsadziła ją militarnie. Rumunia zapowiedziała skierowanie sporu do MTS.
12. 1995 W Naddniestrzańskiej Mołdawskiej SRR uchwalono nową konstytucję. Zmieniono nazwę na MOŁDAWSKA REPUBLIKA NADDNIESTRZAŃSKA. Republika zgłosiła akces do WNP.
22. 02. **1996** W Bukareszcie podjęto rokowania rumuńsko-ukraińskie na temat przynależności Wyspy Wężowej.
27. 02. 1996 Białoruś i Rosja wysunęły wobec Polski propozycję uzgodnienia kwestii budowy eksterytorialnego korytarza komunikacyjnego pomiędzy Gusiewem w obwodzie kaliningradzkim Rosji i Grodnem na Białorusi.
5. 03. 1996 Polska i Litwa podpisały umowę o granicy, potwierdzającą jej aktualny przebieg. Polska odrzuciła możliwość udostępnienia Rosji i Białorusi eksterytorialnego korytarza komunikacyjnego Gusiew-Grodno.
23. 03. 1996 W Moskwie Białoruś i Federacja Rosyjska uzgodniły podpisanie układu o konfederacji (związku) obu państw.

29. 03. 1996 Federacja Rosyjska, Białoruś, Kazachstan i Kirgistan podpisały w Moskwie umowę o pogłębieniu integracji, prowadzącą do utworzenia konfederacji.
29. 03. 1996 Mocą porozumienia z Tysowca Ukraina i Rosja przystąpiły do drugiego etapu podziału floty czarnomorskiej i uzgadniania współpracy wojskowej. Nie rozwiązano kwestii statusu Sewastopola gdyż Ukraina nie zgodziła się oddać miasta na bazę floty rosyjskiej i zapowiedziała pozostawienie tam również siedziby swojej części floty.
2. 04. 1996 Mocą układu moskiewskiego Białoruś i Federacja Rosyjska utworzyły konfederację - **STOWARZYSZENIE SUWERENNYCH REPUBLIK**. Powołano wspólny obszar gospodarczy, zapowiedziano koordynację polityki zagranicznej, wojskowej, gospodarczej, unię celną przy zachowaniu suwerenności każdego z podmiotów konfederacji. Konfederacja otrzyma wspólne organa władzy, symbolikę państwową i utworzy wspólną armię.
4. 04. 1996 Parlament Ukrainy zatwierdził częściowo konstytucję Republiki Krym, nie zgadzając się jedynie na odrębną symbolikę państwową i obywatelstwo tej republiki.
5. 04. 1996 Rosja oświadczyła, że nie zwróci Ukrainie Sewastopola i utrzyma tam główną bazę swojej części floty czarnomorskiej.
23. 04. 1996 Ukraina odrzuciła propozycje Rosji dotyczące powołania ponadpaństwowych struktur w ramach WNP.
29. 04. 1996 Białoruś i Rosja powołały wspólne zgromadzenie parlamentarne Stowarzyszenia Suwerennych Republik.
14. 05. 1996 Mocą porozumienia moskiewskiego Białoruś i Rosja wprowadziły ścisłą koordynację polityki obronnej.
20. 05. 1996 Litwa odrzuca rosyjską propozycję przystąpienia republiki do WNP.
28. 06. 1996 Parlament Ukrainy przyjął konstytucję ustanawiającą ustrój prezydencko-parlamentarny, która weszła w życie w momencie uchwalenia. Potwierdzono status **AUTONOMICZNEJ REPUBLIKI KRYM** z własną konstytucją zatwierdzaną przez parlament Ukrainy.
1. 08. 1996 Rep. Naddniestrzańska oskarża Mołdawię o odwołanie parafowania uzgodnionej za pośrednictwem Rosji, Ukrainy i OBWE umowy o normalizacji stosunków pomiędzy oboma częściami Mołdawii.
30. 08. 1996 Łotwa przestrzegła Litwę przed jednostronnym wyznaczeniem morskiej linii granicznej uprzedzającym ratyfikację przez Łotwę umowy ze szwedzkim koncernem o eksploatacji złóż ropy naftowej na spornym obszarze szelfu bałtyckiego.
10. 09. 1996 Podczas rokowań granicznych w Nidzie Litwa i Łotwa zdołały ustalić jedynie zasady dokonania podziału szelfu zgodnie z międzynarodową konwencją prawa morza. Nie powiodły się również rokowania w Połdże 11.10.
11. 09. 1996 Parlament Białorusi uchwalił przeprowadzenie referendum konstytucyjnego na 24.11. i oskarżył prezydenta wprowadzanie dyktatury faszystowskiej.

27. 09. 1996 Rep. Naddniestrzańska zapowiedziała przeprowadzenie 22.12 wyborów prezydenckich, pomimo iż wybory w Mołdawii rozpisano na 17.11.
29. 09. 1996 Rosja i Ukraina uzgodniły ostatecznie podział floty czarnomorskiej.
11. 10. 1996 Sprawujący władzę dyktatorską prezydent Białorusi przestał uznawać demokratycznie wyłoniony parlament co dało instytucjonalny początek dyktaturze prezydenckiej.
19. 10. 1996 Pod naciskiem demonstracji sił patriotyczno-demokratycznych w Mińsku prezydent Białorusi rozpiął referendum konstytucyjne na 24.11.
20. 10. 1996 W wyborach parlamentarnych na Litwie zwyciężyły siły prawicowe, odsuwając od władzy postkomunistów.
23. 10. 1996 Parlament Rosji zatrzymał proces podziału floty czarnomorskiej pomiędzy Rosję i Ukrainę z powodu braku rozwiązania kwestii statusu Sewastopola.
24. 10. 1996 Rosja i Ukraina po raz kolejny podpisały układ o podziale floty czarnomorskiej. Ukraina wydzierżawi na 20 lat Rosji obiekty w Sewastopolu na potrzeby bazy rosyjskiej części floty. Część ukraińska floty też będzie stacjonować w jednej z zatok Sewastopola Dzierżawiony przez Rosję będzie port Sława Ruskovo Flota w Sewastopolu.
7. 11. 1996 Prezydent Białorusi wydał niekonstytucyjny dekret, iż referendum konstytucyjne ogłoszone na 24.11. będzie miało moc prawną, demokratyczny parlament uchwalił jedynie moc opiniodawczą.
13. 11. 1996 Prezydent Białorusi zapowiedział w Moskwie przyspieszenie stowarzyszenia z Rosją na 01. 1998 oraz wstrzymanie wycofywania z republiki rosyjskiej broni atomowej aby Białoruś zachowała statusu mocarstwa.
18. 11. 1996 Demokratyczny parlament Białorusi oskarżył prezydenta o złamanie konstytucji i rozpoczął proces odsunięcia go z urzędu.
20. 11. 1996 Ukraina, Litwa i Polska poparły siły demokratyczne Białorusi i oskarżyły jej prezydenta o wprowadzanie dyktatury. Mediację pomiędzy parlamentem a prezydentem podjęła Rosja.
22. 11. 1996 Dzięki mediacji Rosji osiągnięto porozumienie pomiędzy parlamentem a prezydentem Białorusi. Referendum 24.11. nie będzie miało charakteru obligatoryjnego lecz konsultacyjny. Powstanie niekonstytucyjnego organu Zgromadzenia Konstytucyjnego z prezydentem na czele, złożonego z połowy członków mianowanych przez prezydenta i połowy reprezentującej parlament (gdzie ok. 30% również stanowili zwolennicy prezydenta).
24. 11. 1996 Na Białorusi odbyło się niedemokratyczne referendum konstytucyjne po którym ogłoszono, iż naród poparł prezydencki projekt wprowadzający dyktaturę.

26. 11. 1996 Na Białorusi popierający dyktaturę posłowie parlamentu (Rady Najwyższej) opuścili obrady i uformowali Zgromadzenie Reprezentantów, niekonstytucyjną instytucję przewidzianą w prezydenckim projekcie konstytucji popartym w referendum.
27. 11. 1996 Poplecznicy prezydenta w parlamencie Białorusi przegłosowali jej samorozwiązanie. Powołano w jej miejsce dwuizbowy parlament i ukonstytuowano jego izbę niższą Izbę Reprezentantów. Sąd Konstytucyjny uznał referendum za konsultatywne a nie obowiązujące jak głosił dekret prezydencki.
28. 11. 1996 Rada Europy, UE i państwa sąsiadujące z Białorusią określiły posunięcia prezydenta Białorusi jako wprowadzenie dyktatury. Rosja uznała je za zgodne z prawem.
1. 12. 1996 W wyborach prezydenckich w Mołdawii zwyciężyły siły optujące za zbliżeniem z Rosją i WNP a przeciwne zjednoczeniu z Rumunią.
2. 12. 1996 Parlament Federacji Rosyjskiej potwierdził wolę współpracy z niekonstytucyjnym zgromadzeniem Białorusi w ramach zgromadzenia parlamentarnego Stowarzyszenia Suwerennych Republik.
5. 12. 1996 Rada Federacji Rosji ponownie zażądała do Ukrainy zwrotu Sewastopola, który według niej nie został w 1954 przekazany przez Rosyjską FSRR Ukraińskiej SRR, gdyż miasto miało znaczenie ogólnoradzieckie i podlegało bezpośrednio władzom ZSRR.
17. 12. 1996 Mołdawia zapowiedziała, iż nie uzna legalności zapowiedzianych na 22.12 wyborów prezydenckich w Republice Naddniestrzańskiej i zaproponowała ponownie nadanie jej specjalnego statusu w ramach Mołdawii.
22. 12. 1996 W mołdawskiej Republice Naddniestrzańskiej odbyły się wybory prezydenckie, zwyciężył komunistyczny, prorosyjski obóz rządzący.
13. 01. **1997** Rosja zaproponowała Białorusi referendum na temat zjednoczenia i przyspieszenie unifikacji obu państw.
15. 01. 1997 Rosja precyzuje zasady zjednoczenia z Białorusią jako konfederacyjne. Współpraca ma dotyczyć gospodarki, spraw społecznych i polityki, nie zaś sojuszu wojskowego.
22. 01. 1997 Białoruś godzi się na unię z Rosją pod warunkiem zachowania suwerenności i państwowości. Komuniści przeszli do opozycji wobec dyktatora kraju.
7. 02. 1997 Na Ukrainie parlament Republiki Krym zdymisjonował rząd ale Ukraina nie zatwierdziła tej decyzji.
6. 03. 1997 W kolejnym referendum w Mołdawii większość opowiedziała się za niepodległością zarówno do Rosji jak i od Rumunii.
7. 03. 1997 Mocą układu moskiewskiego Białoruś i Federacja Rosyjska uzgodniły dalsze jednoczenie państw. Referendum zjednoczeniowe rozpisano na 2. 04. Stowarzyszenie Rosji i Białorusi zastąpi dotychczasowy związek tych państw, przy zachowaniu ich suwerenności. Powstanie urząd głowy związku przy zachowaniu dotychczasowych urzędów prezydenckich w obu państwach.

11. 03. 1997 W Mińsku na przewodniczącego Zgromadzenia Parlamentarnego Stowarzyszenia Suwerennych Republik, wybrano przewodniczącego parlamentu Rosji.
23. 03. 1997 Rosja zagwarantowała bezpieczeństwo Litwie jeżeli zrezygnuje ona z aspiracji wstąpienia do NATO.
2. 04. 1997 Mocą porozumienia moskiewskiego pomiędzy Białorusią i Federacją Rosyjską, uzgodniono zastąpienie dotychczasowej konfederacji tych państw - Stowarzyszenia Suwerennych Republik nową, ściślejszą formą konfederacji. Oba państwa nie tracą suwerenności a związek nie jest państwem. Ostatecznym celem jest pełne zjednoczenie republik. Statut związku poddany będzie konsultacji społecznej do 15.05 i podpisany 25.05. następnie musi być ratyfikowany przez oba państwa.
3. 04. 1997 Ukraina zakazała przekraczania jej granic rosyjskim wojskom lądowym i lotnictwu stacjonującym w mołdawskim Naddniestrzu. 5.04. odwołała zakaz dotyczący lotnictwa.
4. 04. 1997 UE oskarżyła prezydenta Republiki Białoruś o łamanie praw człowieka i zastępowanie legalnych organów władzy niekonstytucyjnymi. Zapowiedziano wstrzymanie procesu przyjmowania Białorusi do Rady Europy.
11. 04. 1997 Mołdawia i Federacja Rosyjska uzgodniły wycofanie rosyjskich wojsk z Republiki Naddniestrzańskiej. Na 15.05 zapowiedziano podpisanie memorandum o normalizacji stosunków mołdawsko-naddniestrzańskich i budowie wspólnego państwa.
14. 04. 1997 Ukraina, Mołdawia i Azerbejdżan zapowiedziały wycofanie się z układu o ograniczeniu broni konwencjonalnych CFE, gdyż Rosja traktuje układ jako argument utrzymywania swych wojsk w innych państwach wbrew ich woli (w Naddniestrzu i na Krymie).
15. 04. 1997 W Mińsku Białoruś i Ukraina parafowały układ o granicy państwowej przewidujący jego podpisanie do 31.05.
17. 04. 1997 Rosja zaproponowała Ukrainie przekształcenie Sewastopolu w odrębną, zarządzaną wspólnie przez oba państwa, jednostkę terytorialną ze specjalnym statusem międzynarodowym (kondominium). Ukraina odrzuciła tą propozycję 22.07.
4. 05. 1997 Na Białorusi ujawniło się, dokonując ataku na ropociąg koło Uzdy, opozycyjne wobec prezydenckiej dyktatury Białoruskie Wojsko Wyzwolenicze.
4. 05. 1997 Ukraina i Rumunia parafowały traktat o dobrym sąsiedztwie rezygnując z roszczeń terytorialnych. Zapowiedziano utworzenie euroregionów Górny Prut i Dolny Dunaj. Kwestię Wyspy Węży wyłączono do odrębnego uzgodnienia.

8. 05. 1997 Mocą gwarantowanego przez Rosję i Ukrainę układu pokojowego z Moskwy Mołdawia i Republika Naddniestrzańska zakończyły wojnę. Utrzymane będzie jedno państwo mołdawskie z bardzo szeroką autonomią Naddniestrza, powstanie jedna armia, językami urzędowymi będą mołdawski, rosyjski i ukraiński. Rosja zapowiedziała wycofanie swych wojsk z Naddniestrza.
13. 05. 1997 Ukraina i Białoruś podpisały w Kijowie traktat graniczny kończąc tym samym proces delimitacji wspólnej granicy.
14. 05. 1997 Rosja zaproponowała Białorusi utworzenie wspólnego państwa. Białoruś 15.05 odrzuciła możliwość likwidacji swej państwowości, nadal opowiadając się za poszerzeniem unii obu państw.
18. 05. 1997 Tatarzy zamieszkujący Republikę Krym zażądali od władz Ukrainy autonomii narodowej i prawa do samostanowienia.
21. 05. 1997 Polska i Ukraina podpisały w Kijowie deklarację pojednania pomiędzy oboma narodami.
23. 05. 1997 Mocą układu moskiewskiego Białoruś i Federacja Rosyjska pogłębiły integrację obu państw. Utworzono **ZWIĄZEK BIAŁORUSI i ROSJI (ZBiR)**, stol. *Moskwa*, nie likwidujący suwerenności żadnej z republik, otwarty dla innych państw. Organa władzy Stowarzyszenia Suwerennych Republik przekształcono w organa ZBiR: złożoną z prezydentów państw członkowskich Radę Najwyższą, Zgromadzenie Parlamentarne, Komitet Wykonawczy i Komitet Celny.
27. 05. 1997 W Tallinie Ukraina, Litwa oraz Estonia, Łotwa i Polska przyjęły wspólne oświadczenie popierające układ NATO-Rosja i deklarujące wolę tych państw przystąpienia do NATO. Uzgodniono też współpracę bałtycko-czarnomorską oraz nie izolowanie Białorusi.
28. 05. 1997 Rosja i Ukraina uzgodniły zasady podziału floty czarnomorskiej po połowie, przy czym Ukraina odsprzeda Rosji część otrzymanych okrętów tak, iż ostatecznie zachowa tylko 18% floty. Krym i Sewastopol zostały przez Rosję uznane *de jure* za część Ukrainy. Ukraina wydzierżawi Rosji za ok. 100 mln. dolarów rocznie, na 20 lat (z możliwością przedłużenia o 5 lat) zatoki Sewastopolską i Południową w Sewastopolu na bazę floty rosyjskiej oraz lotnisko Gwardiejski i sanatorium Jałta. Rosyjskie siły zbrojne stacjonujące w dzierżawionym obszarze nie przekroczą 25 tys. żołnierzy. Zatoka Karantija będzie zdemilitaryzowana.
29. 05. 1997 W Sincrze 16 państw NATO i Ukraina podpisały kartę o partnerstwie NATO - Ukraina, dającą Ukrainie wgląd w prace NATO bez prawa weta i nadzieję na przyszłe członkostwo.
29. 05. 1997 Białoruś poparła układ NATO-Rosja ale skrytykowała rozszerzenie paktu na wschód, choć zapowiedziała podjęcie z nim dialogu.
31. 05. 1997 W Kijowie Ukraina i Federacja Rosyjska podpisały traktat o przyjaźni i współpracy. Rosja uznała suwerenność Ukrainy i nienaruszalność jej granic, w tym jurysdykcję na Krymie i w Sewastopolu.

2. 06. 1997 Ukraina i Rumunia zawarły w Neptunie traktat o przyjaźni i współpracy. Rumunia rezygnuje z roszczeń do Północnej Bukowiny i Południowej Besarabii oraz Wyspy Węży, która będzie zdemilitaryzowana. Granica morska na szelfie wokół wyspy ustalona będzie odrębnie.
10. 06. 1997 Niekonstytucyjny parlament Białorusi ratyfikował układ i statut Związku Białorusi i Rosji.
11. 06. 1997 Po wymianie w Mińsku dokumentów ratyfikacyjnych wszedł w życie układ o powstaniu Związku Białorusi i Rosji.
12. 06. 1997 W Brześciu rozpoczęła się pierwsza sesja Zgromadzenia Parlamentarnego ZBiR, na której zaproszono Kazachstan i Kirgistan do przystąpienia do konfederacji. Statut Związku nie przewiduje stworzenia jednego państwa i jest otwarty dla wszystkich członków ONZ.
24. 06. 1997 Rosja zaproponowała Litwie akceptację statusu podobnego do posiadanego w okresie dominacji radzieckiej przez Finlandię, w zamian za rezygnację z dążenia do członkostwa w NATO.
31. 06. 1997 Białoruś opuściły ostatnie jednostki strategicznych wojsk rosyjskich wyposażone w broń jądrową, którą całkowicie wywieziono do Rosji.
28. 08. 1997 Ukraina ogłosiła wolę pozostania poza blokami militarnymi odrzucając tym samym możliwość przystąpienia do NATO i do grupującego osiem państw WNP - układu taszkenckiego.
29. 08. 1997 W Wigrach Litwa i Polska podpisały deklarację o powołaniu międzyrządowej rady współpracy, trzeciej po wspólnej prezydenckiej radzie konsultacyjnej i zgromadzeniu parlamentarnym wspólnej instytucji obu państw.
5. 09. 1997 W Wilnie Rosja zaproponowała Litwie gwarancje bezpieczeństwa i redukcję wojsk rosyjskich stacjonujących w obwodzie kaliningradzkim w zamian za rezygnację z ubiegania się o członkostwo w NATO.
7. 09. 1997 Prezydent Białorusi przyznał w Moskwie, że Związek Rosji i Białorusi istnieje tylko formalnie a wszystkie zawarte porozumienia okazały się bezowocne.
10. 09. 1997 Część posłów do parlamentu Ukrainy wezwała do utworzenia Związku Suwerennych Państw Słowiańskich grupującego Ukrainę i Związek Białorusi i Rosji.
12. 09. 1997 UE nałożyła polityczne i gospodarcze sankcje na rządzoną dyktatorsko Białoruś i odrzuciła jej kandydaturę do Rady Europy.
21. 09. 1997 Białoruś odrzuciła krytykę UE za łamanie praw człowieka. Początek izolacji politycznej Białorusi w Europie.
29. 09. 1997 Rosja wsunęła roszczenia wobec Litwy do obwodu kłajpedzkiego, który mocą pokoju poczdamskiego z 1945 przyznano ZSRR, a ten włączył go w 1950 do Litewskiej SRR.
15. 10. 1997 Parlament ukraińskiej Republiki Krym, wbrew postanowieniom parlamentu Ukrainy, przyjął język rosyjski za państwowy i wprowadził w republice czas moskiewski.

24. 10. 1997 Litwa i Federacja Rosyjska zawarły układ graniczny. Parlament Rosji zapowiedział odrzucenie jego ratyfikacji z powodu nie uwzględnienia interesów Rosji w kwestii Kłajpedy.
30. 10. 1997 Litwa odrzuciła ogłoszone jednostronnie przez Rosję gwarancje bezpieczeństwa.
11. 11. 1997 W Połdże Litwa, Łotwa i Estonia odrzuciły jednostronne gwarancje bezpieczeństwa od Rosji potwierdzając zamiar wstąpienia do NATO i UE.
19. 12. 1997 W Moskwie Białoruś i Rosja zawarły kolejny układ zjednoczeniowy o wspólnym wykorzystaniu infrastruktury wojskowej i utworzeniu wspólnej przestrzeni obronnej obejmującej Białoruś i otaczające ją rosyjskie obwody.
30. 12. 1997 Polska mniejszość na Litwie przyjęła, wbrew decyzji parlamentu, uchwałę o wprowadzeniu języka polskiego do urzędów rejonu wileńskiego. Rada samorządowa rejonu wileńskiego zatwierdziła tą decyzję 16.01.1998.
14. 01. **1998** Białoruś ustąpiła pod naciskiem państw demokratycznych i zgodziła się przyjąć w Mińsku stałą misję obserwacyjną OBWE.
14. 01. 1998 Ukraina ratyfikowała traktat o przyjaźni, współpracy i partnerstwie z Rosją. Nie ratyfikowano jednak nadal porozumień o podziale floty czarnomorskiej uznając je za niedopracowane.
16. 01. 1998 W Waszyngtonie Stany Zjednoczone, Litwa oraz Łotwa i Estonia podpisały Kartę Bałtycką, deklarującą dążenie republik bałtyckich do członkostwa w NATO.
3. 02. 1998 Na Ukrainie doszło do konfliktu władz centralnych z władzami Republiki Krym o stanowisko burmistrza Jałty. Wojska rządowe zajęły siedzibę władz miejskich Jałty.
4. 02. 1998 Parlament ukraińskiej Republiki Krym rozpoczął prace nad ustawą o przystąpieniu do Federacji Rosyjskiej. Referendum w tej sprawie rozpisano na 29.03.
17. 02. 1998 W Tyraspolu podczas rokowań mołdawsko-naddniestrzańskich o realizacji pokoju moskiewskiego z 8.05.1997, Republika Naddniestrzańska zażądała uznania jego państwowości.
26. 02. 1998 OBWE otworzyła w stolicy Białorusi Mińsku swoją wschodnioeuropejską misję obserwacyjną.
3. 03. 1998 Ukraina odrzuciła możliwość zawarcia sojuszu polityczno-wojskowego z Federacją Rosyjską.
22. 03. 1998 W Mołdawii wybory parlamentarne wygrały siły postkomunistyczne.
29. 03. 1998 W wyborach parlamentarnych na Ukrainie zwyciężyły siły postkomunistyczne.
4. 05. 1998 Obradujące w Homlu Zgromadzenie Parlamentarne Związku Białorusi i Rosji, zapowiedziało dalszą integrację systemu celnego i prawa obu państw.
7. 05. 1998 Białoruś wstrzymała ratyfikację układu granicznego z Ukrainą pod pretekstem nie spłacenia przez Ukrainę długu.
27. 05. 1998 Nowym premierem ukraińskiej Republiki Krym wybrano zwolennika związku z Ukrainą.

11. 06. 1998 Pod pretekstem procesu rozszerzania NATO na wschód Rosja rozmieściła w obwodzie kaliningradzkim nowe systemy antyrakietowe i zapowiedziała wprowadzenie do eksklawy broni atomowej.
22. 06. 1998 Stany Zjednoczone, Japonia, państwa UE i Polska faktycznie zawiesiły stosunki z Białorusią po konflikcie z jej dyktatorem o placówki dyplomatyczne w mińskich Drozdach.
31. 07. 1998 Białoruś wprowadziła jako urzędowe języki rosyjski i białoruski. Kolejny krok ku zjednoczeniu Białorusi i Rosji.
16. 08. 1998 Mołdawia i Ukraina uzgodniły wymianę terytoriów. W zamian za okolice Djurdiulesti Ukraina otrzyma przebiegający przez Mołdawię fragment drogi Odessa-Tatarbunary-Izmail. Nie udało się wyznaczyć ok. 2% przebiegu granicy obu państw. Ukraina oprotestowała mołdawski plan budowy portu na Dunaju w Djurdiulesti (konkurencyjnego dla ukraińskiego portu w Reni) kwestionując przebieg granicy na rzece na odcinku 1 km.
1. 10. 1998 Białoruś zgłosiła propozycję zawarcia umowy granicznej z Polską w miejsce istniejącej umowy z ZSRR z 1979, motywując to pojawiającym się jakoby zagrożeniem polskich granic zachodnich po zmianie sił politycznych rządzących w Niemczech.
20. 10. 1998 Ukraina zgłosiła deklarację woli przystąpienia do UE z uprzednim uzyskaniem statusu członka stowarzyszonego.
27. 11. 1998 Utworzone przez Litwę oraz Łotwę i Estonię Zgromadzenie Bałtyckie odrzuciło w Tallinie zgłoszoną przez ZBiR propozycję przystąpienia do WNP.
25. 12. 1998 Prezydenci Białorusi i Federacji Rosyjskiej podpisali w Moskwie deklarację o dalszym jednoczeniu ZBiR do 2000 w państwo związkowe. Do połowy 1999 w obu państwach odbędą się referenda. Na 1999 zaplanowano wprowadzenie wspólnych organów ustawodawczych, waluty i systemu podatkowego.
30. 12. 1998 Ukraina zapowiedziała, że nie przystąpi do Związku Białorusi i Rosji.
10. 01. 1999 Obradujący potajemnie w Mińsku prawowity parlament Białorusi rozpiął w konstytucyjnym terminie na 16.05 wybory prezydenckie, których termin prezydent-dyktator nielegalnie przełożył na rok 2001.
14. 01. 1999 Weszła w życie nowa konstytucja Autonomicznej Republiki Krym, określająca ją jako nieodłączną część Ukrainy.
17. 01. 1999 Po 7 miesięcznej nieobecności do stolicy Białorusi powrócili ambasadorowie Wielkiej Brytanii, Francji, Włoch, Niemiec, Grecji i Polski. Przybyła też misja OBWE w celu zbadania stanu demokracji.
21. 01. 1999 Na sesji Zgromadzenia Parlamentarnego Związku Białorusi i Ukrainy status obserwatora nadano Jugosławii.
22. 01. 1999 Ukraina, Azerbejdżan i Gruzja uzgodniły zacieśnienie współpracy wojskowej, koordynację polityki wobec NATO i ONZ, utworzenie wspólnych sił pokojowych w celu zakończenia separatyzmów i ochrony ropociągu z Morza Kaspijskiego do Europy. Mołdawia wycofała się z rokowań.

28. 01. 1999 Na Białorusi dekret dyktatora nakazał ponowną rejestrację partii politycznych do 30.06. Zarejestrowane będą partie liczące ponad 1000 członków i nie upomniane przez min. sprawiedliwości za niestatutową działalność, co spotkało już wszystkie partie opozycji.
28. 01. 1999 Przewodniczący parlamentu Ukrainy opowiedział się w Mińsku za odtworzeniem wspólnoty Rosji, Białorusi i Ukrainy i wbrew woli prezydenta Ukrainy uznał niekonstytucyjny parlament Białorusi.
31. 01. 1999 W Mińsku odbył się kongres Sił Demokratycznych zjednoczonej opozycji przeciw dyktatorskim rządowi prezydenta. Siły Demokratyczne ogłosiły się ruchem narodowowyzwoleńczym.
6. 02. 1999 W Kijowie i Czerniowcach Ukraina i Rumunia uzgodniły zasady podziału szelfu wokół Wyspy Węży, który musi być podpisany do 22.10, gdyż później konfliktem zajmie się ONZ.
7. 02. 1999 Na Białorusi organizacja demokratyczna Karta 97 wezwała ludność do tworzenia oddziałów samoobrony przeciw dyktaturze.
12. 02. 1999 Dyktator Białorusi oskarżył Polskę i Litwę o elektroniczne szpiegostwo Białorusi i Rosji. Oba państwa odrzuciły oskarżenia jako absurdalne.
15. 02. 1999 Rada rejonu Krasna Gora w Rosji, do 1928 należącego do Białoruskiej SRR, zażądała ponownego włączenia go do Białorusi.
17. 02. 1999 Rada Federacji Rosji ratyfikowała układ o przyjaźni z Ukrainą uznający jej prawa do Krymu i Sewastopola. wejdzie on w życie po ratyfikacji przez Ukrainę układu o podziale floty i miejscu stacjonowania części rosyjskiej.
25. 03. 1999 Po nalotach NATO na Jugosławię parlament Ukrainy przegłosował rezygnację ze statusu państwa bezatomowego.
31. 03. 1999 Misja OBWE w Mińsku zapowiedziała, że nie uzna prawomocności wyborów prezydenckich na Białorusi organizowanych przez opozycję z uwagi na jej słabość.
1. 04. 1999 Białoruś zawiesiła swoje kontakty z NATO jednak zapowiedziała, że nie udzieli Jugosławii pomocy wojskowej.
20. 04. 1999 Parlament Ukrainy odrzucił wniosek o zerwanie stosunków z NATO ogłoszone po rozpoczęciu wojny w Kosowie.
21. 04. 1999 Rosja zgodziła się wycofać swą broń z Naddniestrza, gdzie stacjonuje 2600 żołnierzy rosyjskich.
13. 05. 1999 Polacy obwodu wileńskiego na Litwie protestują przeciw projektowi poszerzenia granic Wilna o tereny obwodu zamieszkałe przez polską mniejszość.
13. 05. 1999 W organizowanych nielegalnie przez opozycję na Białorusi wyborach prezydenckich, według organizatorów, głosowała ponad połowa uprawnionych, uznano więc, iż są ważne.
18. 05. 1999 W stolicy Krymu Symferopolu demonstrowali Tatarzy domagający się nadania im obywatelstwa Ukrainy, uznania ich języka, obok rosyjskiego i ukraińskiego, za język oficjalny w Autonomicznej Rep. Krymu.
23. 05. 1999 W Mołdawii odbyło się, nieważne z powodu braku quorum, referendum w sprawie poszerzenia władzy prezydenckiej.
17. 06. 1999 Ukraina potwierdziła, że nie zamierza przystąpić do bloków militarnych w tym do NATO.

17. 06. 1999 Kolejne rokowania w sprawie podziału szelfu wokół wyspy Węzy pomiędzy Ukrainą i Rumunią zakończyły się bez powodzenia.
20. 06. 1999 Wygasta legalna kadencja prezydenta Białorusi, którą jednak przedłużono do 2001 na podstawie sfałszowanego referendum.
23. 07. 1999 Pełniący formalnie funkcje głowy państwa Białoruskiego przewodniczący rozwiązanej przez dyktatora Rady Najwyższej, który przebywał w siedzibie OBWE w Mińsku, zbiegł do Wilna.
27. 07. 1999 Dyktator Białorusi zapowiedział wolne wybory w 2000 i odrzucił możliwość utworzenia państwa związkowego z Rosją, gdyby miało być ono pretekstem przedłużenia kadencji prezydenta Rosji.
11. 08. 1999 Prawomocny przewodniczący Rady Białorusi rozwiązanej przez dyktatora zapowiedział utworzenie legalnej władzy wykonawczej, jeżeli prezydent nie rozpocznie procesu demokratyzacji.
16. 08. 1999 Ukraina i Mołdawia podpisały układ graniczny kończący spór terytorialny i uznający istniejące granice.
23. 08. 1999 Rezydujący w Wilnie przewodniczący Rady Najwyższej Białorusi, legalnie pełniący funkcję głowy państwa po zakończeniu formalnej kadencji prezydenta - dyktatora ogłosił formalne przejęcie władzy.
27. 08. 1999 Przewodniczący RN Białorusi został ogłoszony w Wilnie tymczasowym prezydentem Białorusi.
3. 09. 1999 Litwa i Białoruś dokonały już delimitacji spornego fragmentu granicy długości 300 km, nie uzgodniony pozostał przebieg 26 km granicy.
23. 09. 1999 W Wilnie pełniący obowiązki prezydenta Białorusi zapowiedział utworzenie rządu emigracyjnego.
6. 10. 1999 Rosja i Białoruś powołały wspólną grupę wojsk stacjonujących na Białorusi.
8. 10. 1999 W Mińsku i Moskwie opublikowano projekt umowy o powstaniu państwa związkowego Rosji i Białorusi przewidujący przyjęcie do końca 2000 wspólnej polityki obronnej i utworzenie regionalnej grupy wojsk, do 2002 wspólnego obszaru celnego i do 2005 wspólnej waluty.
8. 10. 1999 W stolicy Białorusi Mińsku doszło do starć demonstrantów antyprezydenckich z policją.
2. 11. 1999 Legalny przywódca Białorusi wezwał z Wilna Stany Zjednoczone, Wielką Brytania i Rosję do ratowania republiki przed działaniami jej nielegalnego prezydenta dążącego do likwidacji suwerennego państwa.
14. 11. 1999 W drugiej turze wyborów prezydenckich na Ukrainie dotychczasowy prezydent zwyciężył kandydat komunistycznego.
25. 11. 1999 W związku z chorobą prezydenta Rosji odwołano przewidziane na 26.11 podpisanie układu o stowarzyszeniu Białorusi i Rosji w ZBiR.
8. 12. 1999 Rosja i Białoruś zawarły układ o utworzeniu konfederacji ZWIĄZKU BIAŁORUSI i ROSJI (ZBiR). Docelowo będzie miał wspólny dwuizbowy parlament, walutę od 2005. Każde z państw członkowskich zachowuje pełną suwerenność, niezależność i odrębność terytorialną.
13. 12. 1999 Rosyjska Duma jednogłośnie ratyfikowała układ o ZBiR.
14. 12. 1999 Izba Reprezentantów parlamentu Białorusi jednogłośnie ratyfikowała układ o ZBiR.

22. 12. 1999 Rada Federacji Rosji i niekonstytucyjna Rada Republiki Białoruś ratyfikowały układ o ZBiR, który wejdzie w życie po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych 30.12.
10. 01. 2000 W Wilnie konstytucyjny przewodniczący Rady Najwyższej Białorusi ogłosił utworzenie rządu emigracyjnego.
26. 01. 2000 Białoruś i Federacja Rosyjska wymieniły dokumenty ratyfikacyjne układu o konfederacyjnym ZBiR, który z tą chwilą wszedł w życie. Związek jest otwarty dla innych państw, a Jugosławia utrzymała status obserwatora.

Stan z 31. 12. 1999 r.

OFICJALNA NAZWA PAŃSTWA (TERYTORIUM)	Powierz- chnia (tys.km ²)	Stolica (siedziba władz)	Uwagi
REPUBLIKA LITWY w tym: Sanatorium „Białoruś” w Druskiennikach	65,2	<i>Wilno</i>	dzierżawa Białorusi
(WSPÓLNOTA NIEPODLEGŁYCH PAŃSTW)			
REPUBLIKA MOŁDAWII (MOLDOVA) w tym: KRAJ GAGAUSKI (GAGAUZ YERI)	33,7	<i>Kiszyniów (Chisinau - mołd.)</i>	jednostka autonomii narodowo-terytorialnej
REPUBLIKA NADDNIESTRZAŃSKA	1,83	<i>Komrat</i>	jednostka autonomiczna o nieokreślonym statusie
UKRAINA w tym: REPUBLIKA KRYM ZATOKI SEWASTOPOLSKA i POŁUDNIOWA, GWARDIEJSKI (lotnisko) i JAŁTA (sanatorium)	603,7 27,0	<i>Kijów Symferopol Sewastopol</i>	republika autonomiczna bazy wojenno-morskie i lotnicza oraz sanatorium dzierżawione przez Rosję
(ZWIĄZEK BIAŁORUSI i ROSJI) REPUBLIKA BIAŁORUŚ	4,16	<i>Tyraspol</i>	o nieokreślonym statusie <i>de facto</i> niepodległa republika
ROSJA - FEDERACJA ROSYJSKA OBWÓD KALININGRADZKI	207,6	<i>Moskwa Mińsk</i>	republika autonomiczna bazy wojenno-morskie i lotnicza oraz sanatorium dzierżawione przez Rosję ściśła konfederacja <i>de facto</i> niekonstytucyjna dyktatura prezydencka
	15,1	<i>Kaliningrad</i>	podmiot federacji o ograniczonej autonomii